

Berenschot

rijksuniversiteit
 groningen

campus fryslân

Definitieve foto van de regio Groningen

Onderzoek BRE Groningen

Over deze foto

Het **doel** van de foto is om feitelijkheden over het BRE Groningen, de kenmerken van het gebied, de spelers in en verbindingen met het maatschappelijk en economisch ecosysteem en de gewenste en gerealiseerde publieke waarde in beeld te brengen. De foto dient als **startpunt** en als input voor de gesprekken die we in de tweede fase gaan voeren met de experts uit de regio.

We hebben de foto gemaakt op basis van data- en documentanalyse. Het geeft hiermee een **feitelijk beeld** van de regio – kleuring, duiding en waardering ontbreken nog. De interviews, vragenlijsten en focusgroepen in het tweede deel van het onderzoek zijn daarop gericht.

De beelden van de regio die in deze 'foto' worden gepresenteerd zijn gebaseerd op zowel open als eigen databronnen. Waar mogelijk maken we gebruik van data op gemeenteniveau. Sommige data is echter enkel beschikbaar op het schaalniveau van de COROP-regio's.

Groningen kent 3 COROP-regio's:

- Oost Groningen: Oldambt, Pekela, Stadskanaal, Veendam, Westerwolde
- Overig Groningen: Groningen, Midden-Groningen, Het Hogeland, Westerkwartier
- Delfzijl e.o.: Eemsdelta

De COROP-regio's verschillen sterk in omvang en aard. Zo bestaat de COROP-regio Delfzijl e.o na de fusie van Appingedam, Delfzijl en Loppersum uit één gemeente. Binnen de COROP-regio's Overig Groningen en Oost-Groningen vallen daarentegen respectievelijk 4 en 5 gemeenten. Bovendien valt de gemeente Groningen binnen de COROP-regio Overig Groningen; dit heeft een grote impact op de cijfers voor deze COROP-regio.

Inhoudsopgave

Deel 1

1. Inleiding: aanleiding, vraagstelling en aanpak
2. Rode draden: wat valt ons op?

Deel 2

1. Het Bestuurlijk Regionale Ecosysteem
2. Kenmerken van het gebied
3. Het economische ecosysteem
4. Het maatschappelijke ecosysteem
5. Verbindingen tussen de ecosystemen
6. Publieke Waarde

Deel 3

1. Bijlagen

Inleiding

Aanleiding

Het oplossen van complexe maatschappelijke vraagstukken – zoals de decentralisaties in het sociaal domein, de energietransitie, het stikstofdossier, de woningbouwopgave, de toekomst van de landbouw, klimaatadaptatie en mobiliteit vindt steeds vaker plaats in ‘de regio’. Maar wat is ‘de regio’ eigenlijk? En wat maakt een regio succesvol?

Om meer grip te krijgen op ‘de regio’ en de factoren die bijdragen het realiseren van publieke waarde in die regio, doet de Rijksuniversiteit Groningen hier, in samenwerking met Berenschot, de komende 2,5 jaar onderzoek naar. We voeren in tien regio’s veldonderzoek uit – waaronder in Groningen. Het samenspel tussen het Bestuurlijk Regionale Ecosysteem (BRE), het economische ecosysteem en het maatschappelijke ecosysteem staat hierbij centraal. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft zich gecommitteerd aan het onderzoek.

Vraagstelling

De centrale onderzoeksvraag voor BRE Groningen luidt:

Hoe succesvol is het BRE in Groningen in het realiseren van publieke waarde, welke factoren spelen hierin een rol en hoe kan de samenwerking worden verbeterd?

Aanpak

Het onderzoek bestaat uit twee fases van dataverzameling en analyse.

In de eerste fase voeren wij een bureaustudie uit. We brengen in kaart:

- Hoe het **bestuurlijk regionale ecosysteem** eruit ziet
- Wat de **gebiedskenmerken** zijn van de regio
- Hoe de randvoorwaarden en systeemkenmerken van het **economisch ecosysteem** eruit zien
- Hoe het **maatschappelijke ecosysteem** eruit ziet: de regio vanuit het perspectief van inwoners (het daily urban/rural system)
- Wat de online **verbindingen** zijn tussen het bestuurlijke, economische en maatschappelijke ecosysteem
- Welke **ambities** de regio zichzelf stelt (**publieke waarde**)
- Hoe de regio scoort op de **brede welvaart** indicatoren (**publieke waarde**)

Voorliggend document bevat onze bevindingen uit fase 1.

In de tweede fase zullen we deze bevindingen valideren en verdiepen in interviews en focusgroepen en middels vragenlijsten.

Daarna volgt een eindrapportage waarin we de centrale onderzoeksvraag beantwoorden en aanbevelingen doen voor het versterken van de samenwerking in het BRE Groningen.

Berenschot

rijksuniversiteit
 groningen
 campus fryslân

1

Het Bestuurlijk Regionaal Ecosysteem

Inleiding: het Bestuurlijk Regionaal Ecosysteem

Wat is een BRE?

Steeds vaker wordt 'de regio' gezien als het schaalniveau waarop oplossingen voor maatschappelijke opgaven tot stand moeten komen. Decentrale overheden werken in 'de regio' dan ook veelvuldig samen aan maatschappelijke opgaven. Naast de algemene indeling in gemeente, provincies, waterschappen en Rijk bestaan er tientallen functionele regio-indelingen en is er sprake van een groot aantal regionale samenwerkingsverbanden op uiteenlopende beleidsterreinen, georganiseerd in verschillende juridische vormen.

In dit onderzoek gaan we dan ook niet uit van (een van de lagen van) het Huis van Thorbecke, maar van het **Bestuurlijk Regionale Ecosysteem** (BRE): het geheel aan interbestuurlijke samenwerking in een gebied – in dit geval Groningen.

Hoe brengen we het BRE Groningen in beeld?

De dataset 'interbestuurlijke samenwerkingsverbanden 2020' vormt ons vertrekpunt. Op deze dataset hebben wij zelf een aantal bewerkingen gedaan (zie ook hoofdstuk 5 de [Staat van het Bestuur](#)).

De dataset voor Groningen omvat (min of meer) geïnstitutionaliseerde samenwerkingsverbanden. Dat zijn bijvoorbeeld gemeenschappelijke regelingen, maar zeker ook samenwerkingen op basis van een convenant of bestuurlijke tafels. De stelregel die is gehanteerd is dat een samenwerkingsverband onderdeel van het BRE is als er afspraken zijn

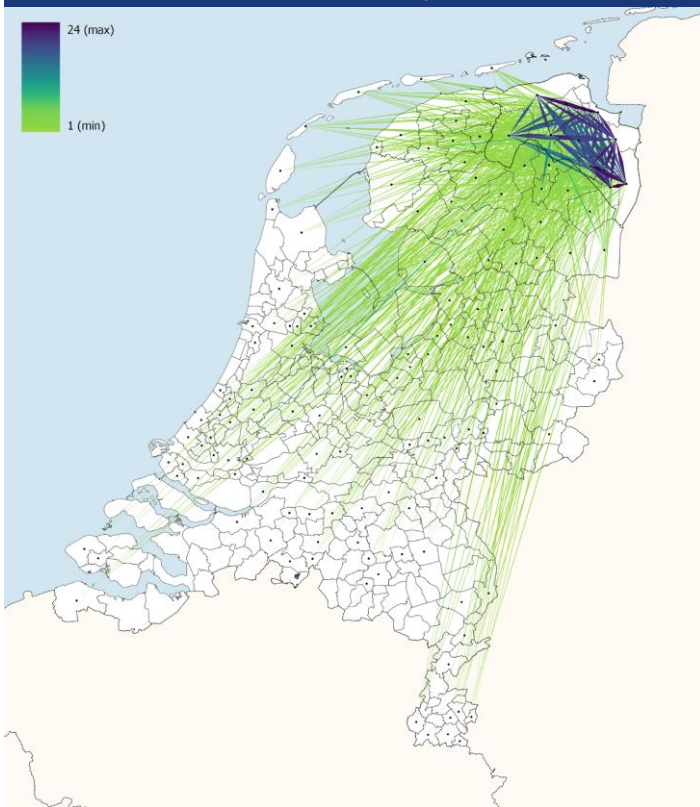
gemaakt over het doel, de samenstelling en de frequentie van bijeenkomen. Gestructureerd-informeel overleg wordt dus wel meegeteld; ad hoc informeel overleg niet.

Vervolgens hebben wij de ambtelijke klankbordgroep gevraagd om de lijst met samenwerkingsverbanden waaraan tenminste twee Groninger gemeenten deelnemen, te verifiëren. Op basis van deze geüpdatete lijst hebben we een visualisatie gemaakt van het BRE Groningen (zie volgende pagina).

Belangrijk om te benoemen is dat we ons richten op samenwerking op de schaal van Groningen. In de visualisatie op de volgende pagina zijn samenwerkingsverbanden met een bovenregionale scope niet meegenomen (gedefinieerd als samenwerkingen waaraan >62 gemeenten – dat wil zeggen meer dan het totaal aantal Groninger gemeenten, zijnde de provincie met het grootst aantal samenwerkingsverbanden – deelnemen).

Het BRE Groningen in beeld

Het BRE Groningen

Wat zijn kenmerken van het BRE?

De gemeenten, provincie en waterschappen in Groningen nemen in totaal deel aan **94 regionale** samenwerkingsverbanden (volgens de definitie gegeven op de vorige pagina). Van de **94** regionale samenwerkingsverbanden, nemen er aan **48** ten minste ten minste twee Groningse gemeenten deel.

Op deze kaart worden de samenwerkingsverbanden waaraan de provincies en waterschappen deelnemen niet gevisualiseerd. Maar er wordt natuurlijk wel interbestuurlijk samengewerkt:

- Aan **49** van de **94** neemt ook de **provincie Groningen** deel:
 - Aan 13 van deze samenwerkingen nemen geen gemeenten deel. Dit zijn bijv. samenwerkingen met de provincies Fryslân en/of Drenthe (zoals de Noordelijke Rekenkamer of Prolander) en samenwerkingen waaraan zowel provincies als waterschappen deelnemen (zoals het Bestuurlijk Overleg Deltaplan Biodiversiteit Groningen en de Bestuurlijke Taskforce Waterbeschikbaarheid).
 - Aan het RBO Noord doen weliswaar geen individuele gemeenten mee, maar zij zijn wel vertegenwoordigd via de VGG, VFG en VDG.
- Aan **28** van de **94** neemt ook één of meer **waterschap(pen)** deel.
 - Aan 14 van de samenwerkingen nemen geen gemeenten deel. Dat zijn, naast bovengenoemde samenwerkingen waaraan ook provincies deelnemen, bijv. de GR tussen waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest en de Stuurgroep Ruim Baan voor Vissen in het Waddengebied

Het BRE Groningen in beeld (II)

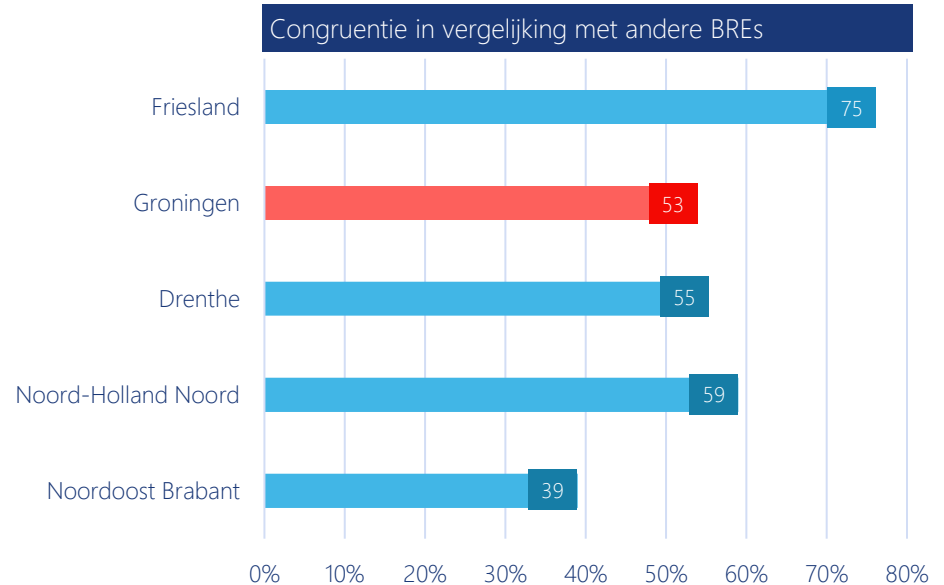
Congruentie van het BRE Groningen

Op dit moment lopen BRE onderzoeken in de regio's Groningen, Fryslân, Drenthe, Noordoost Brabant en Noord-Holland Noord. In de figuur hiernaast hebben we voor deze BRE's de congruentiescore in beeld gebracht.

Territoriale congruentie betreft de mate waarin de gemeenten binnen het BRE *alleen* met elkaar samenwerken. Met andere woorden, zoeken de gemeenten in de regio elkaar steeds op, of kiezen ze (ook) voor partners buiten de regio? We hanteren als congruentiemaat het percentage van het totaal aantal samenwerkingsverbanden waaraan alleen gemeenten uit het BRE deelnemen. Hoe hoger dat percentage, hoe congruenter de samenwerking in het BRE.

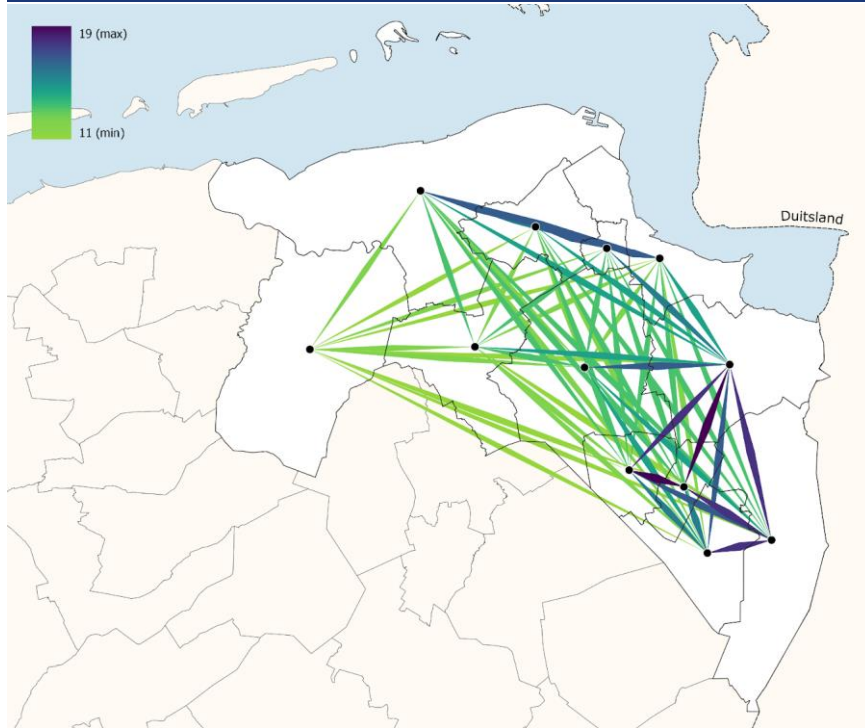
De congruentiescore voor Groningen is, vergeleken met de anderen, relatief laag (53%). Dit betekent dat Groninger overheden er relatief minder vaak voor kiezen om *alleen* met elkaar samen te werken dan decentrale overheden in andere regio's. Met andere woorden: er wordt veel over de regio-grenzen heen samengewerkt.

Vanzelfsprekend zegt de mate van congruentie niets over de kwaliteit van de samenwerking.

Het BRE Groningen in beeld (III)

Samenwerkingsverbanden waaraan alléén gemeenten uit Groningen deelnemen

Geodienst (CIT, Rijksuniversiteit Groningen), KWINK groep, PROOF adviseurs, eigen bewerking (2021)

Op de kaart links worden samenwerkingsverbanden tussen Groningse gemeenten gevisualiseerd. Een lijn tussen twee gemeenten betekent dat zij een samenwerkingsverband delen. Samenwerking met gemeenten buiten Groningen zijn niet meegenomen op deze kaart (zie daarvoor de volgende pagina).

- Aan de samenwerkingsverbanden binnen Groningen nemen **gemiddeld 5,9** gemeenten deel – dus meer dan de helft.
- Binnen regio Groningen delen twee gemeenten **ten minste 11 en maximaal 19** samenwerkingsverbanden.
 - Het meest intensief wordt er samengewerkt door gemeenten Oldambt en Pekela, en Pekela en Veendam (beiden delen 19 samenwerkingsverbanden)
 - Het minst intensief wordt er samengewerkt tussen gemeente Westerkwartier enerzijds en Pekela en Veendam anderzijds (11 keer). Gegeven de ligging van deze gemeenten is dit niet verwonderlijk.

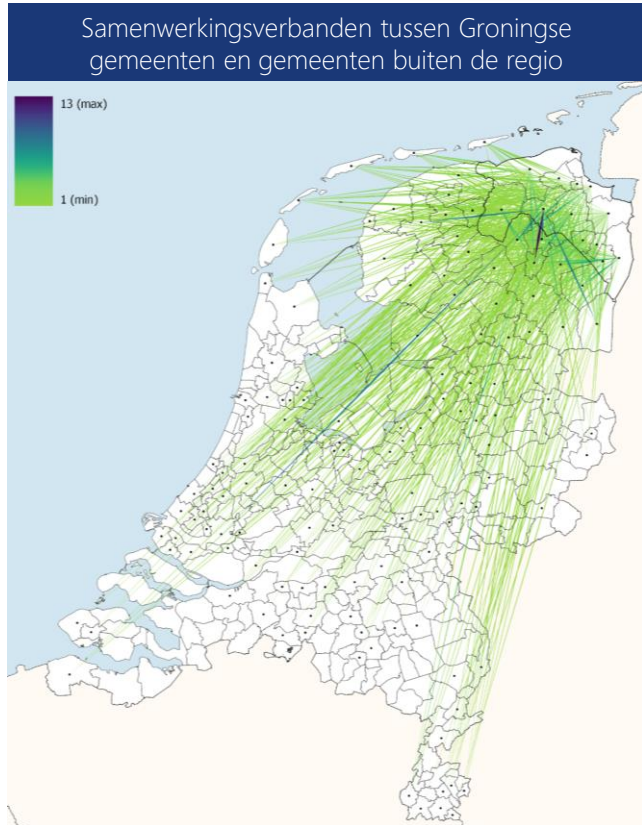
NB: de dataset van Proof/Kwink stamt uit 2020; voor de herindeling van gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum tot de nieuwe gemeente Eemsdelta. Daarom staan de drie oude gemeenten nog op de kaart afgebeeld.

Het BRE van Groningen in beeld (IV)

Deze tabel geeft de samenwerking tussen gemeenten in Groningen weer. De tabel wordt van boven naar beneden gelezen. Ter illustratie: Groningen zit in 49 samenwerkingsverbanden, aan 45% hiervan doet ook Midden-Groningen mee. Oldambt zit in 29 samenwerkingsverbanden, aan 76% hiervan doen ook Pekela, Veendam en Westerwolde mee.

	Appingedam (nu Eemsdelta)	Delfzijl (nu Eemsdelta)	Groningen	Het Hogeland	Loppersum (nu Eemsdelta)	Midden- Groningen	Oldambt	Pekela	Stadskanaal	Veendam	Wester- kwartier	Westerwolde
Appingedam (nu Eemsdelta)	100%	92%	41%	72%	96%	61%	72%	68%	72%	68%	82%	62%
Delfzijl (nu Eemsdelta)	92%	100%	39%	79%	96%	57%	72%	68%	68%	68%	77%	62%
Groningen	77%	73%	100%	69%	75%	79%	69%	64%	68%	68%	91%	59%
Het Hogeland	81%	88%	41%	100%	88%	61%	72%	68%	68%	64%	77%	62%
Loppersum (nu Eemsdelta)	88%	88%	37%	72%	100%	57%	66%	64%	64%	64%	77%	59%
Midden- Groningen	65%	62%	45%	59%	67%	100%	69%	68%	76%	68%	82%	69%
Oldambt	81%	81%	41%	72%	79%	71%	100%	88%	84%	79%	68%	76%
Pekela	65%	65%	33%	59%	67%	61%	76%	100%	80%	86%	59%	76%
Stadskanaal	69%	65%	35%	59%	67%	68%	72%	80%	100%	79%	68%	83%
Veendam	73%	73%	39%	62%	75%	68%	76%	96%	88%	100%	68%	79%
Westerkwartier	69%	65%	41%	59%	71%	64%	52%	52%	60%	54%	100%	55%
Westerwolde	69%	69%	35%	62%	71%	71%	76%	88%	96%	82%	73%	100%
Totaal	26	26	49	29	24	28	29	25	25	28	22	29

Het BRE Groningen in beeld (V)

Op de kaart links worden samenwerkingsverbanden tussen Groningse gemeenten en gemeenten buiten Groningen weergegeven. Een lijn tussen twee gemeenten betekent dat zij een samenwerkingsverband delen. Samenwerkingsverbanden tussen enkel Groningse gemeenten zijn niet meegenomen op deze kaart (zie daarvoor de vorige pagina).

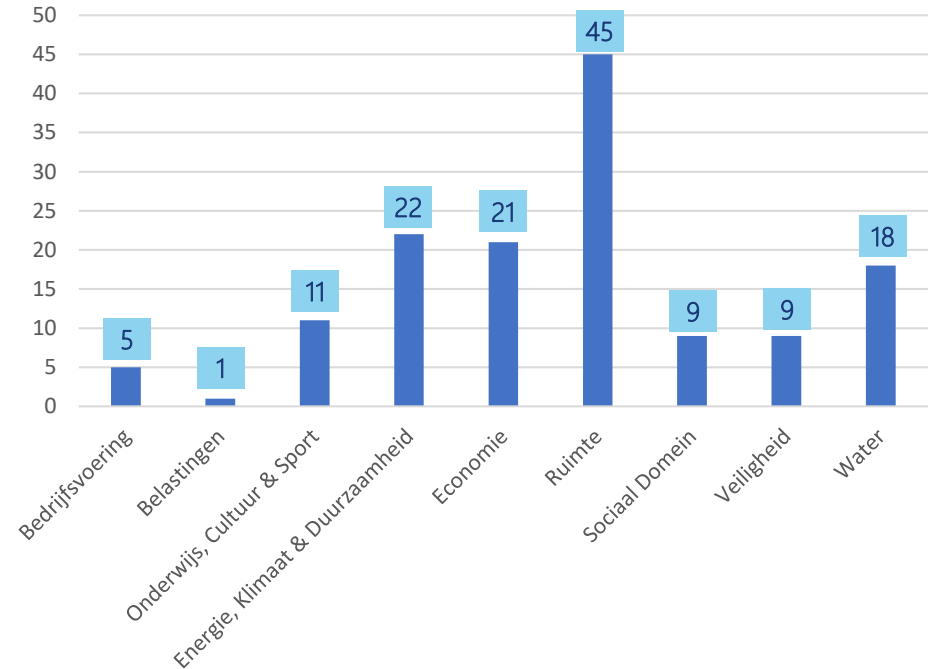
- Er zijn in totaal **34 samenwerkingsverbanden** waarin Groningse gemeenten samenwerken met gemeenten buiten de regio.
- De gemeente Groningen beslaat de hele top 6 van meeste samenwerkingen met niet-Groningse gemeenten. De gemeente Groningen werkt buiten de regio het vaakst samen met:
 - Assen (13 x)
 - Tynaarlo (11 x)
 - Emmen, Noordenveld, Leeuwarden en Rotterdam (allen 8x)

Het BRE Groningen in beeld (VI)

Wat zijn kenmerken van het BRE?

- Qua samenwerkingsvorm wordt het vaakst wordt gekozen voor **afstemming** (56x), gevolgd door een openbaar lichaam o.b.v. de Wgr (23x) en samenwerking o.b.v. privaatrecht (14x). Voor een netwerkconstructie (2x) wordt het minste gekozen.
- De meeste samenwerkingsverbanden richten zich op het beleidsdomein **ruimte**. Dit omvat o.a. het fysiek domein, recreatie, mobiliteit en landbouw (een volledige definitielijst van beleidsdomeinen is te vinden in de bijlage).
- Een samenwerkingsverband kan zich op meerdere beleidsdomeinen richten. Dit is bij **38** samenwerkingsverbanden het geval. Veel van deze samenwerkingsverbanden hebben betrekking op **ruimte (45)**, meestal in relatie tot de beleidsdomeinen economie, energie, klimaat & duurzaamheid en/of water.
- Op de volgende pagina is een tabel te zien met daarin het overzicht van de kenmerken van het BRE Groningen. Hierin wordt ook de mate van verplichtheid benoemd:
 - Verplicht: de samenwerking en de samenstelling is door het Rijk opgelegd (GGD, veiligheidsregio en omgevingsdienst)
 - Semi-verplicht: de samenwerking is door het Rijk opgelegd, maar gemeenten mogen zelf kiezen met wie zij samenwerken (o.a. de RES)
 - Niet-verplicht: de samenwerking is niet door het Rijk opgelegd.

Op welke beleidsdomeinen richten de samenwerkingsverbanden zich?

Samenwerkingsverbanden waaraan tenminste twee gemeenten uit Groningen deelnemen

		Domein → Totaal ↓	Bedrijfs- voering	Belasting	Onderwijs, cultuur & sport	Energie, klimaat & duurzaam- heid	Economie	Ruimte	Sociaal domein	Veiligheid & Volks- gezondheid	Water
Verplicht	Openbaar lichaam	7						✓		✓	
Semi- verplicht	Openbaar lichaam	1					✓				
	Netwerk- constructie	2					✓		✓		
	Afstemming	5				✓			✓	✓	
	Privaat- rechtelijk	0									
Van onderop	Openbaar lichaam	15		✓		✓	✓	✓	✓		✓
	Netwerk- constructie	0						✓			
	Afstemming	50			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Privaat- rechtelijk	14	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	

Berenschot

rijksuniversiteit
groningen

campus fryslân

2

Kenmerken van de regio

Inleiding: Kenmerken van de regio

Waarom brengen we de kenmerken van de regio in kaart?

Een BRE acteert binnen een bepaalde context: naar analogie van de ecosysteem-metafoer, de biotoop. Elke biotoop heeft bepaalde kenmerken die lastig te veranderen zijn. Deze hebben betrekking op de fysieke omgeving (hoe ziet het gebied eruit), de demografie (hoeveel inwoners heeft het gebied en wat zijn hun kenmerken), economische structuurkenmerken en identiteit van de regio.

Het is van belang om deze gebiedskenmerken in kaart te brengen, omdat ze de publieke waardecreatie in het BRE beïnvloeden. Bepaalde (combinaties) van gebiedskenmerken geven een BRE een meer of minder gunstige uitgangspositie. Bijvoorbeeld: regio's die economisch floreren, blijken vaak een gezonde beroepsbevolking en aantrekkelijke woonomgevingen hebben (Raspe e.a. 2017). Uit onderzoek blijken inwoners van Drenthe het gelukkigst van Nederland dankzij de 'rust en ruimte' in het gebied (Atlas voor de gemeenten, 2017). Ook in het verleden gemaakte keuzes zijn van invloed: zo doen regio's met een mainport (zoals Schiphol of de Rotterdamse haven) het economisch vaak goed. Afhankelijk van de gebiedskenmerken kunnen sterktes en zwaktes in termen van publiekewaardecreatie dus steeds in dezelfde regio's neerslaan (Raspe & Stam 2019). Lastiger meetbaar maar minstens zo relevant, is de invloed van een gedeelde regionale identiteit en de (politiek-bestuurlijke) cultuur op de kwaliteit van de samenwerking.

Identiteit laat zich lastig kwantificeren. Middels de interviews en enquêtes zullen we data over regionale identiteit verder aanvullen

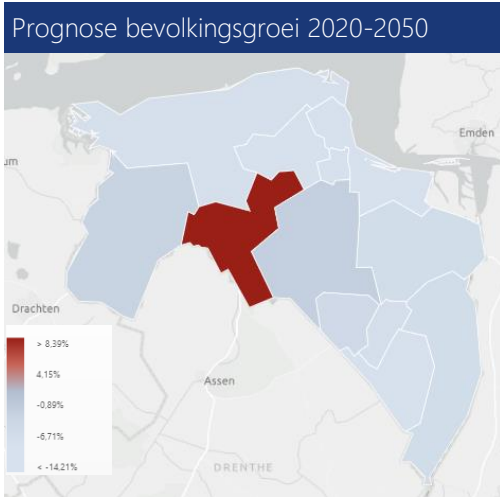
Welke kenmerken brengen we in kaart?

Op basis van openbare en eigen databronnen brengen we in kaart:

1. Demografische structuurkenmerken
 - Prognose bevolkingsgroei
 - Groene en grijze druk
2. Geografische structuurkenmerken
 - Adressendichtheid
 - Bodemgebruik
3. Wonen
 - Samenstelling woningvoorraad
 - Ontwikkeling huizenprijzen
 - Afstand tot voorzieningen
4. Maatschappelijke betrokkenheid
 - Percentage inwoners dat vrijwilligerswerk doet
 - Opkomstpercentage Tweede Kamerverkiezingen
5. Maatschappelijke betrokkenheid: politieke voorkeur
 - Stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen 2021 en gemeenteraadsverkiezingen 2018
 - Politieke kleur gemeenten: verdeling raadszetels en gevormde coalities.

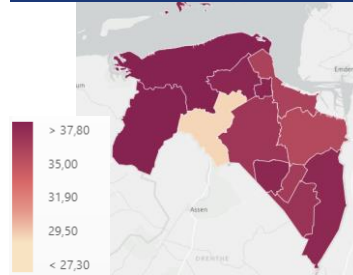
De economische gebiedskenmerken komen aan de orde in het hoofdstuk over het Economisch Ecosysteem.

Demografische structuurkenmerken

De verwachting is dat de Groningse bevolking in de periode 2020-2050 zal krimpen. De verwachte krimp in de voormalige gemeenten Loppersum, Appingedam en Delfzijl (nu Eemsdelta) is het grootst. Voor deze gemeenten wordt een krimp van respectievelijk 31,25%, 20,51% en 34,41% verwacht. De verwachte krimp in de andere gemeenten varieert van zo'n 6% tot 15%. Uitzondering hierop is de gemeente Groningen (+9,77%).

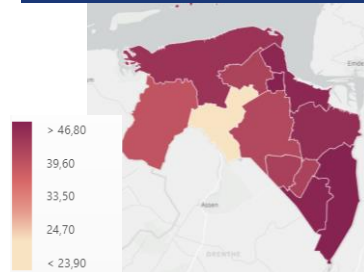
Groene druk (2020)

Groene druk

De groene druk is de verhouding tussen het aantal personen van 0 tot 20 jaar en het aantal personen van 20 tot 65 jaar. De groene druk in de regio Groningen (37%) is zo'n 2% lager dan die van Nederland (39%). Dit komt met name vanwege de lage groene druk van de gemeente Groningen (28%). De groene druk van de gemeenten Westerkwartier en Het Hogeland is het hoogste, respectievelijk 42,60 en 40,10.

Grijze druk (2020)

Grijze druk

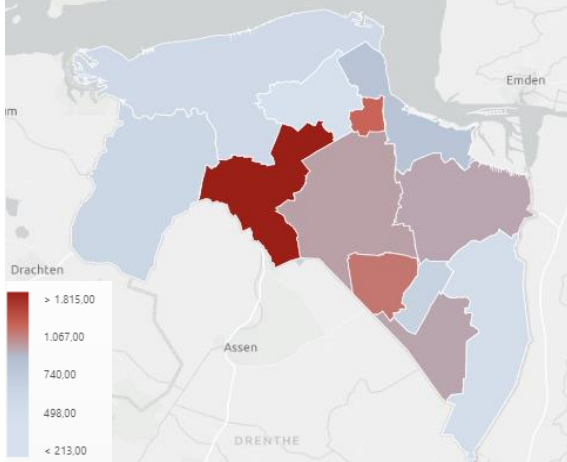
De grijze druk is de verhouding tussen het aantal personen van 65 jaar of ouder en het aantal personen van 20 tot 65 jaar. De grijze druk ligt in de regio Groningen zo'n 2,5 procentpunten hoger dan het landelijk gemiddelde: 41,18 tegenover 38,45. Uitschieter naar beneden is de gemeente Groningen (22,00). Uitschieter naar boven zijn de gemeenten Stadskanaal (46,10) en Westerwolde (48,80).

De **gemeente Eemsdelta** is op 1 januari 2021 ontstaan uit een fusie tussen de voormalige gemeenten Loppersum, Appingedam en Delfzijl.

De kaarten in dit document zijn gebaseerd op de meest recente CBS datasets. Data voor 2021 is op dit moment vaak nog niet beschikbaar. Daarom is gemeente Eemsdelta op de meeste visualisaties nog niet als nieuwe gemeente opgenomen.

Geografische structuurkenmerken

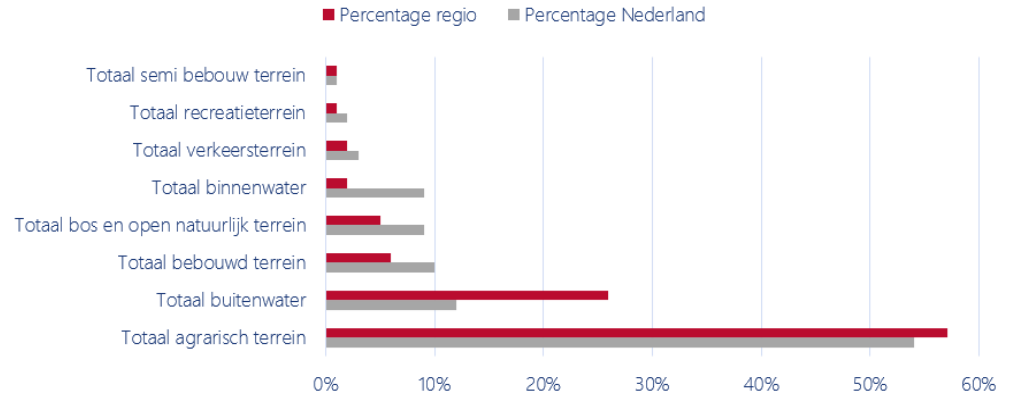
Gemiddeld aantal adressen per km² (2020)

In de regio Groningen zijn er gemiddeld 871 adressen/km². Dit is aanzienlijk minder dan het landelijk gemiddelde (1.162 adressen/km²).

Gemeente Groningen heeft met 3.267 km² verreweg de hoogste adressendichtheid van de regio. Alle andere gemeenten zitten qua adressendichtheid onder het landelijke gemiddelde. Voormalige gemeente Loppersum heeft de laagste adressendichtheid (214 km²), gevolgd door Westerwolde (287 km²), Het Hogeland (410 km²) en Westerkwartier (475 km²).

Bodemgebruik (2015)

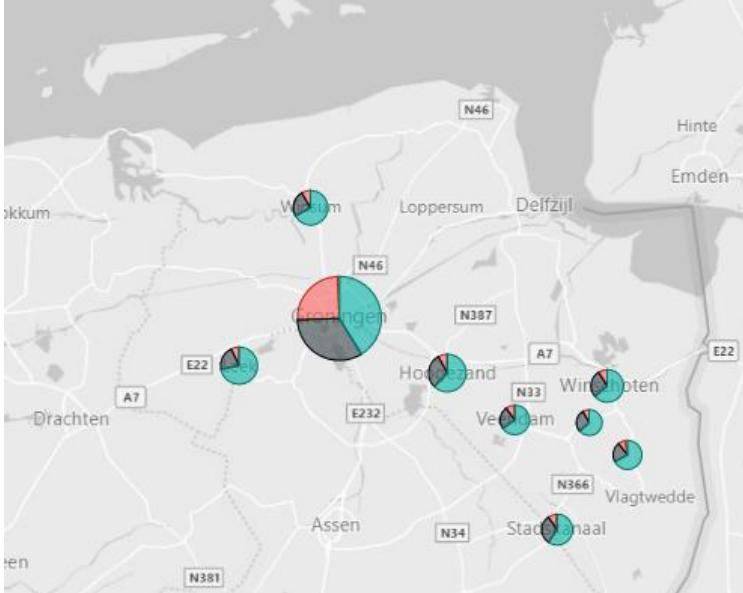
Het merendeel van de Groningse bodem is agrarisch terrein (57%). Het aandeel agrarisch terrein in Groningen is daarmee hoger dan het landelijke gemiddelde (54%).

Ook heeft de regio met 26% relatief veel buitenwater ten opzichte van het landelijke gemiddelde (10%). Dit is te verklaren door de ligging van de regio aan de Waddenzee.

De regio heeft ten opzichte van het landelijke gemiddelde dan wel weer minder bos en open natuurlijk terrein (5% t.o.v. 12%), binnenwater (2% t.o.v. 9%) en bebouwd terrein (5% t.o.v. 8%).

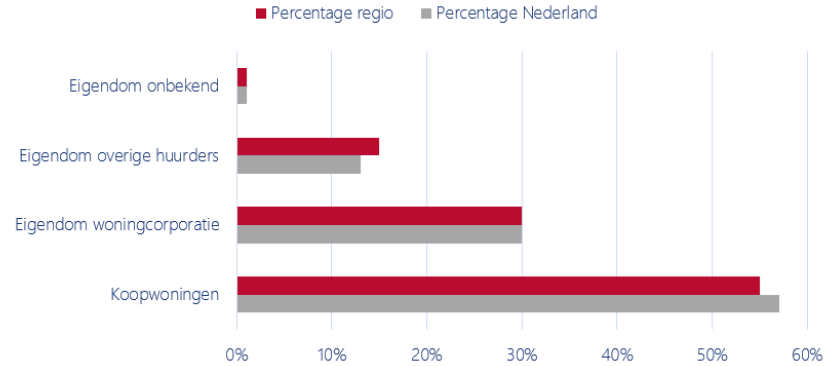
Wonen: samenstelling woningvoorraad

Samenstelling woonvoorraad per gemeente (2020)

● Eigendom onbekend
 ● Eigendom overige verhuurders
 ● Eigendom woningcorporatie
 ● Koopwoningen

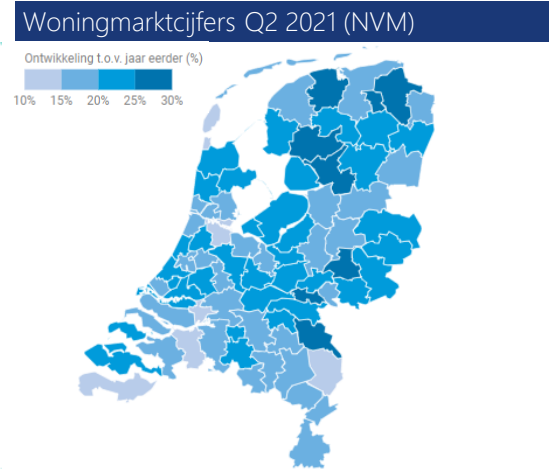
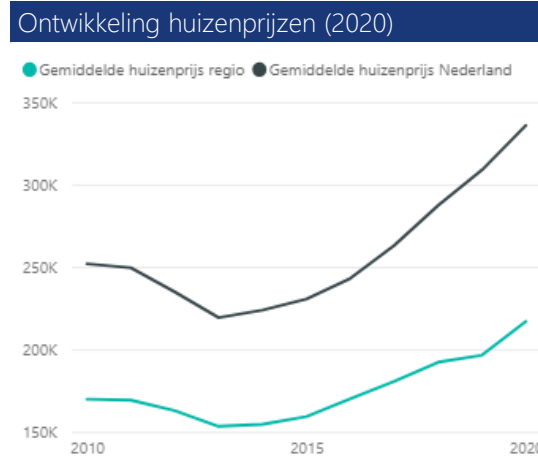
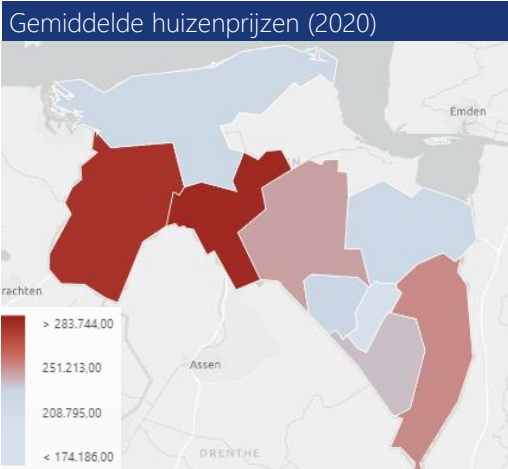
Samenstelling woonvoorraad Nederland en de regio (2020)

Het aandeel koopwoningen van de totale woonvoorraad van Groningen (55%) ligt iets lager dan het Nederlands gemiddelde (57%). Het aandeel huurwoningen ligt in Groningen (45%) dan weer iets hoger dan het landelijke gemiddelde (42%).

Dit is met name te verklaren door het relatief lage aandeel koopwoningen (41%) en het hoge aandeel huurwoningen (59%) in de gemeente Groningen. In de andere gemeenten is het aandeel koopwoningen hoger of redelijk vergelijkbaar met het landelijke gemiddelde en het aandeel huurwoningen dan lager of redelijk vergelijkbaar met het landelijke gemiddelde.

Wonen: gemiddelde huizenprijzen

De gemiddelde huizenprijs ligt in Groningen structureel lager dan in Nederland: in 2020 was de gemiddelde huizenprijs in de regio Groningen 216.982 euro ten opzichte van het landelijke gemiddelde 335.849 euro. Alle Groningse gemeenten liggen qua gemiddelde huizenprijs onder het Nederlandse gemiddelde, ook de gemeente Groningen (278.720 euro).

De gemiddelde huizenprijzen in Nederland laten sinds 2013 een stijgende trend zien. Zo ook in Groningen, al ging de groei tot 2019 wel minder hard. In 2020 stegen de huizenprijzen sneller; mogelijk als gevolg van Covid-19. De meest recente woningmarkt cijfers komen van de NVM. De kaart geeft de ontwikkeling van de huizenprijzen weer in Q2 2021 vergeleken met Q2 2020. In Nederland stegen de huizenprijzen gemiddeld met 20%. In de regio's Noordoost-Groningen en Grootegast e.o. was de stijging iets minder dan gemiddeld (17% resp. 18%); in de regio's Zuidoost-Groningen (21%), Slochteren e.o. (26%) en de stad Groningen e.o. (27%) was de stijging (veel) groter dan gemiddeld.

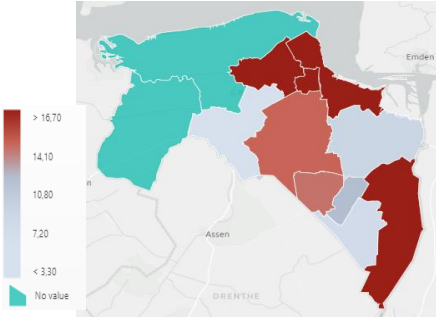
Regioindeling NVM.

Noordoost Groningen: Bellingwedde, Scheemda, Winschoten, Pekela, Reiderland; Grootegast e.o.: Grootegast, Leek, Marum, Winsum, Zuidhorn; Eemsmond, De Marne, Noordenveld; Zuidoost Groningen: Stadskanaal, Vagtwedde, Aa en Hunze (deels), Borger-Odoorn (deels); Slochteren e.o.: Appingedam, Bedum, Ten Boer, Delfzijl, Hoogezand-Sappemeer, Loppersum, Slochteren, Veendam, Menterwolde; Stad Groningen e.o.: Groningen, Haren (deels)

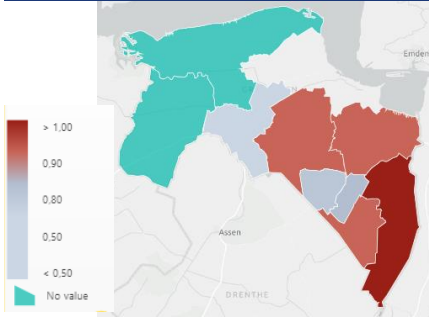
Wonen: afstand tot voorzieningen

Gemiddelde afstand tot (in km) tot:

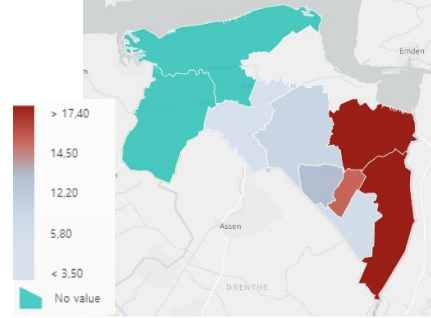
Ziekenhuis (2019)

Kinderdagverblijf (2020)

Bioscoop (2020)

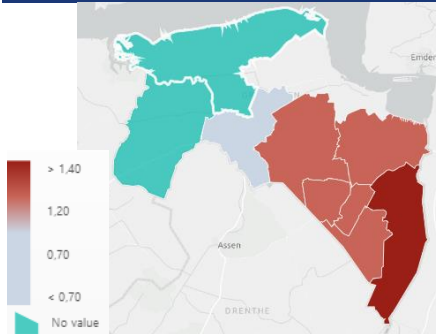
De afstand tot voorzieningen verschilt sterk per gemeente.

Voor inwoners van de gemeente Groningen zijn alle voorzieningen relatief dichtbij.

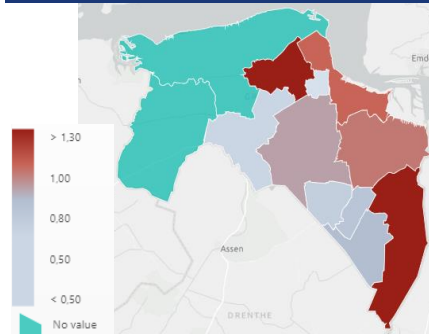
Het omgekeerde geldt voor inwoners van Westerwolde en Oldambt.

Voor gemeenten Het Hogeland en Westerkwartier zijn geen data beschikbaar. Hetzelfde geldt voor de nieuwe gemeente Eemsdelta waar het gaat om data van 2020.

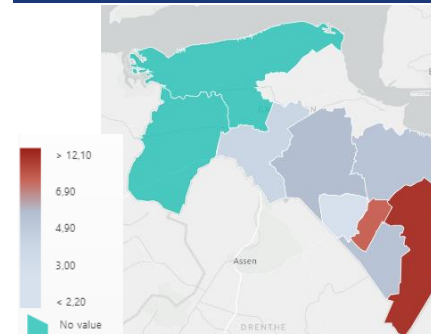
Grote supermarkt (2020)

Basisschool (2019)

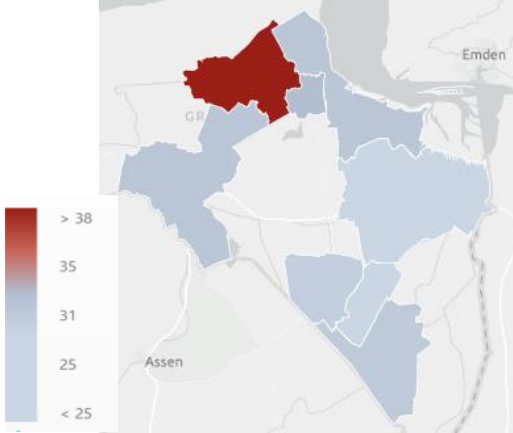

Podiumkunsten (2019)

Maatschappelijke betrokkenheid

Percentage personen dat vrijwilligerswerk doet (2016)

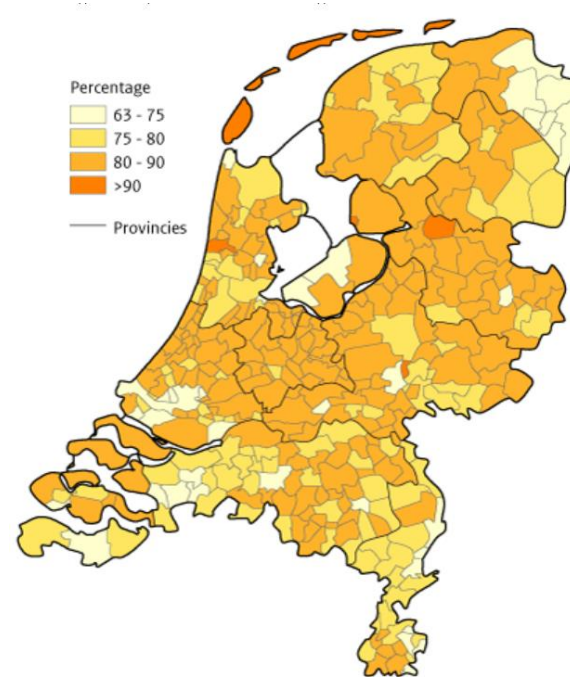

Vrijwilligerswerk is een maat voor sociale cohesie omdat dit aangeeft dat mensen bereid zijn om hun vrije tijd te wijden aan een ander en/of een collectief goed.

Het gemiddeld aantal vrijwilligers in de regio Groningen (33%) is vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde (32%). Opvallend is het grote aantal vrijwilligers in de voormalige gemeente Loppersum (44%). Het gemiddelde aantal vrijwilligers in de voormalige gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde (nu Midden-Groningen) was lager dan het landelijk gemiddelde (29%). Hetzelfde geldt voor voormalige gemeenten Bellingwedde en Vlagtwedde (nu Westerwolde).

Berenschot

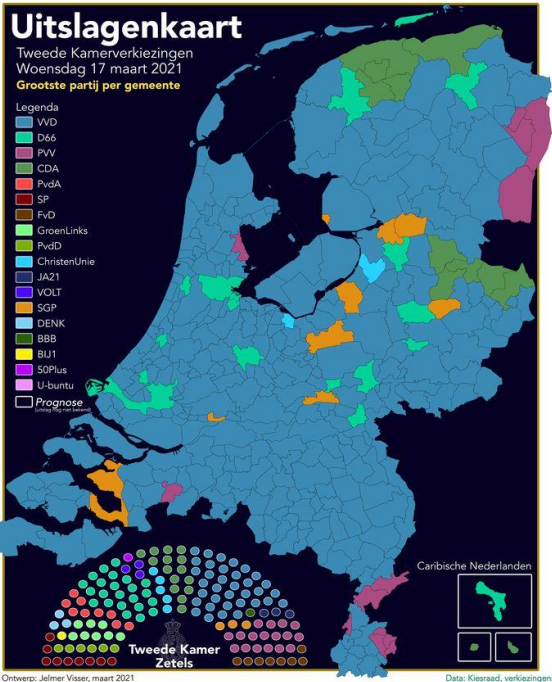
Opkomstpercentage Tweede Kamerverkiezingen (2021)

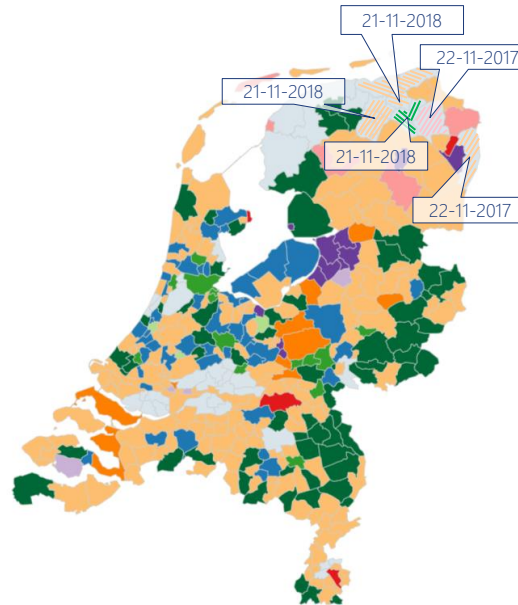
Het opkomstpercentage bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2021 in Groningen is met 76% lager dan het landelijk gemiddelde (79%). In de gemeenten in het westen van Groningen lag de opkomst gelijk of iets hoger dan het landelijk gemiddelde; in de gemeenten in het oosten van Groningen lag het opkomstpercentage fors lager. In Pekela was de opkomst het laagst (71%).

Maatschappelijke betrokkenheid: politieke voorkeur

Stemgedrag Tweede Kamerverkiezingen 2021

Stemgedrag gemeenteraadsverkiezingen 2018

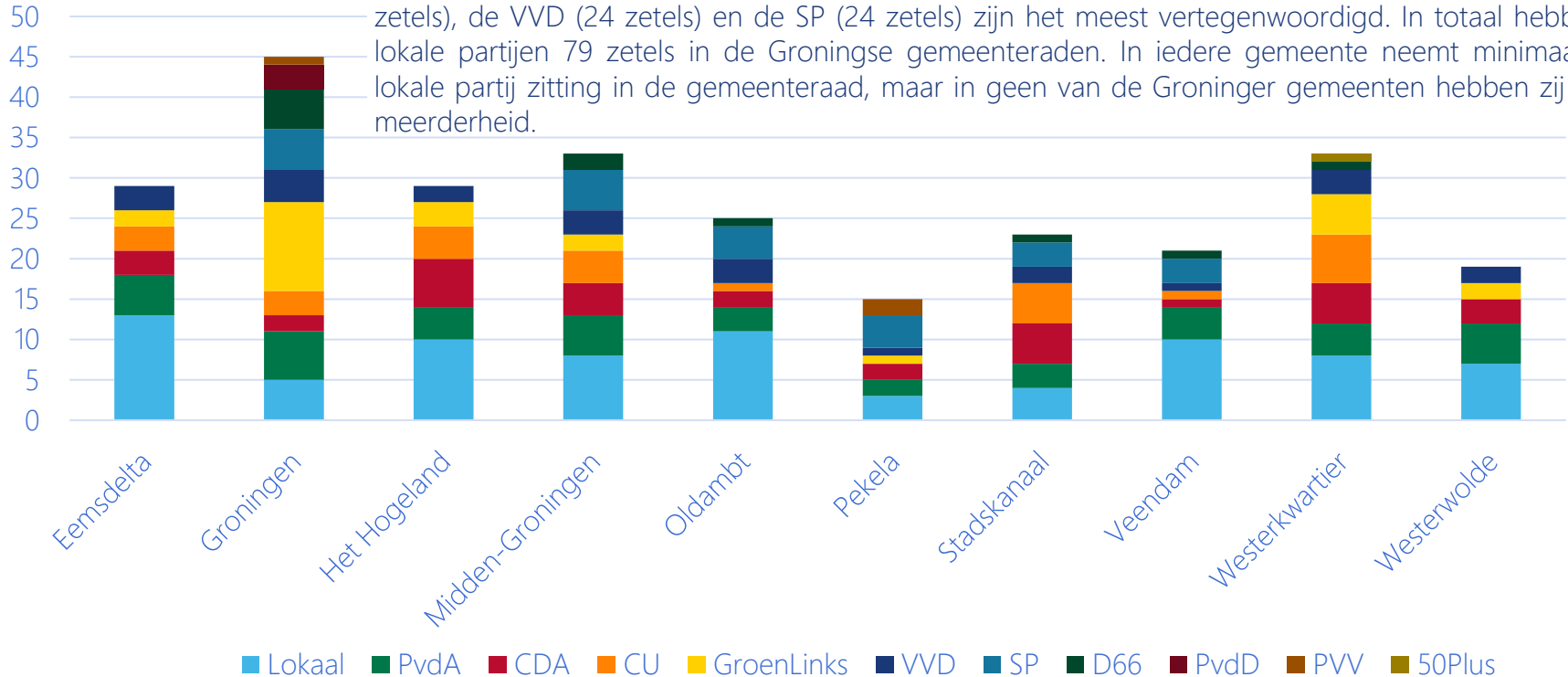
Tijdens de Tweede Kamerverkiezingen in 2021 werd de VVD in de meeste Nederlandse gemeenten de grootste partij. Voor de regio Groningen is dit beeld gevarieerder: de VVD werd in de helft van de gemeenten de grootste; in andere gemeenten gold dat voor het CDA (Het Hogeland), D66 (Groningen) en de PVV (Pekela, Stadskanaal en Westerwolde).

De uitslagen van de laatste gemeenteraadsverkiezingen laten een andere verdeling zien. Deze vonden plaats in maart 2018 (regulier), in het geval van herindelingsgemeenten Midden-Groningen en Westerwolde in november 2017 en in het geval van herindelingsgemeenten het Hogeland, Groningen en Westerkwartier in november 2018.

In vijf van de tien huidige gemeenten (we tellen de toenmalige gemeenten die nu samen Eemsdelta vormen als 1) werd een lokale partij de grootste. In twee gemeenten werd de PvdA de grootste. De SP, ChristenUnie en GroenLinks werden in één van de Groningse gemeenten de grootste.

Maatschappelijke betrokkenheid: politieke voorkeur (II)

De regio kent een veelheid aan lokale partijen, maar de landelijke partijen nemen een groter deel van de raadszetels in. De PvdA (41 zetels), het CDA (33 zetels), de CU (27 zetels), GroenLinks (26 zetels), de VVD (24 zetels) en de SP (24 zetels) zijn het meest vertegenwoordigd. In totaal hebben lokale partijen 79 zetels in de Groningse gemeenteraden. In iedere gemeente neemt minimaal 1 lokale partij zitting in de gemeenteraad, maar in geen van de Groninger gemeenten hebben zij de meerderheid.

NB: In sommige gemeenten zit meer dan één lokale partij in de gemeenteraad. In de figuur zijn, omwille van de leesbaarheid, de lokale partijen bij elkaar opgeteld.

Maatschappelijke betrokkenheid: politieke versnippering

	Totaal aantal zetels	Aantal partijen
Eemsdelta	29	7
Groningen	45	12
Het Hogeland	29	8
Midden-Groningen	33	11
Oldambt	25	11
Pekela	15	7
Stadskanaal	23	9
Veendam	21	9
Westerkwartier	33	9
Westerwolde	19	7

Definitie politieke fragmentatie: Er zijn in de volksvertegenwoordiging meer partijen vertegenwoordigd zijn dan voorheen; er zijn meer partijen nodig om een meerderheidscoalitie te vormen en de omvang van de gemiddelde politieke fractie neemt af (Herweijer en Lunsing, 2016).

De vorige pagina laat zien dat er een veelheid aan partijen zitting neemt in de verschillende Groningse gemeenteraden.

In de tabel staat per gemeente het aantal raadszetels en het aantal politieke partijen dat in de gemeenteraad zit.

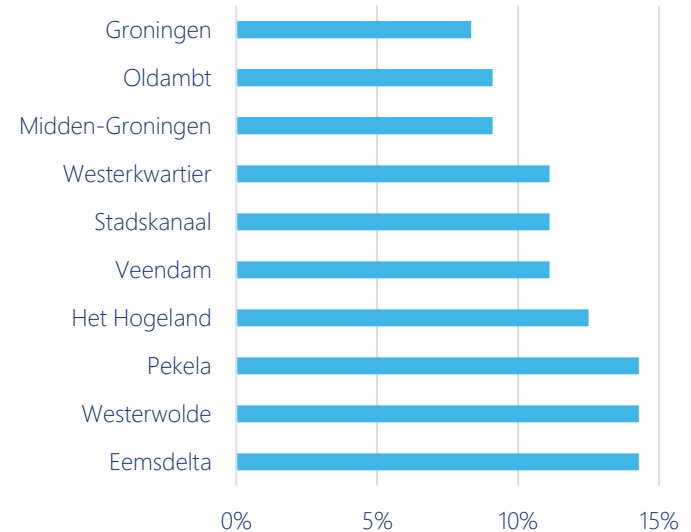
De grafiek laat de mate van politieke versplintering zien: het gemiddeld aantal zetels per fractie, als deel van het totaalaantal raadszetels. Hoe kleiner het percentage, hoe meer versplintering.

Zo heeft Pekela 15 zetels die zijn verdeeld over 7 partijen, wat leidt tot een gemiddelde van 2 zetels per partij, dit is 14% van het totaal aantal raadszetels in die gemeente.

In Groningen zijn de 45 raadszetels verdeeld over 12 partijen: gemiddeld heeft een fractie dus 4 zetels. Dit is slechts 8% van de het totaal aantal zetels.

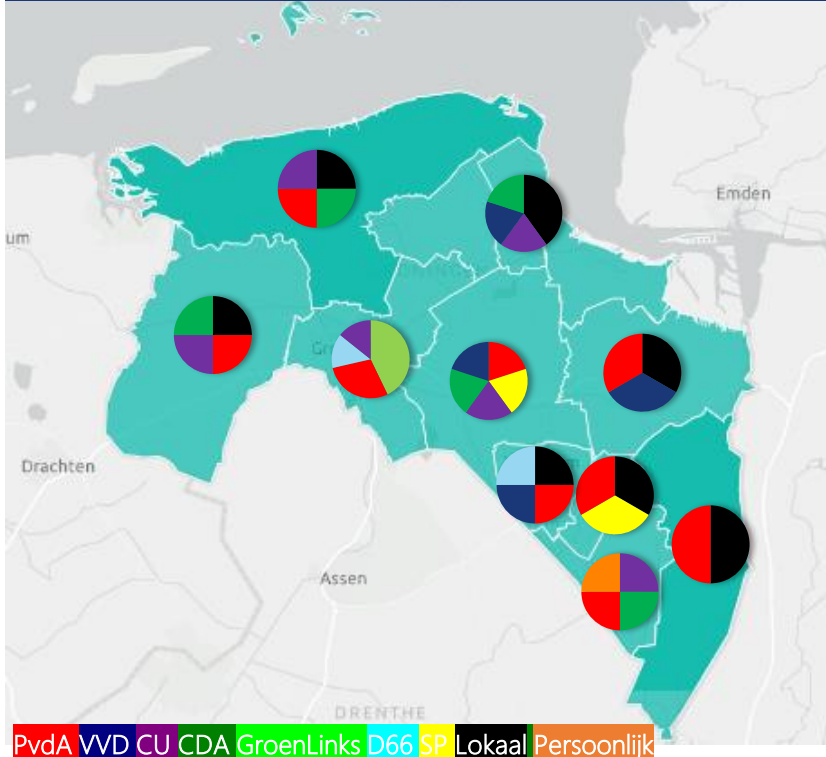
De gemeenteraad van Pekela is dus relatief minder versplinterd dan die van Groningen.

Gemiddeld aantal zetels per fractie als deel van het totaal aantal raadszetels (%)

Maatschappelijke betrokkenheid: politieke voorkeur (III)

Samenstelling colleges excl. burgemeesters (2021)

Lokale partijen in het college

Eemsdelta
Lokaal Belang Eemsdelta

Het Hogeland
GemeenteBelangen Het Hogeland

Oldambt
Partij voor het Noorden

Pekela
Samen voor Pekela

Veendam
GemeenteBelangen Veendam

Westerkwartier
VZ Westerkwartier

Westerwolde
GemeenteBelangen Westerwolde

Landelijke partijen zijn in de colleges het meest vertegenwoordigd. In 7 van de 10 Groninger gemeenten zit er bovendien een lokale partij in het college.

Verder valt op dat er in vergelijking met het landelijke gemiddelde relatief veel confessionele partijen in de colleges zitting nemen.

Berenschot

★ Heineken *Drie Geest* / *sters* ★ He

rijksuniversiteit
 groningen
 campus fryslân

3 Het economisch ecosysteem

Inleiding: het economisch ecosysteem

Wat bedoelen we met het economisch ecosysteem?

Het economisch ecosysteem bestaat enerzijds uit de economische kenmerken van het gebied en anderzijds uit de belangrijkste economische actoren in de regio.

Economische kenmerken

De economische kenmerken brengen wij in beeld op basis van de *entrepreneurial ecosystems*-benadering zoals ontwikkeld door prof. Erik Stam. Deze benadering vertrekt vanuit de gedachte dat regio's voor hun economische ontwikkeling gebaat zijn bij productief ondernemerschap, in de vorm van nieuwe groeiende ondernemingen en ondernemend gedrag in bestaande organisaties. Productief ondernemerschap resulteert in waardecreatie op allerlei vlakken, zoals werkgelegenheid, groei in toegevoegde waarde of welzijn. Om dit productief ondernemerschap te laten floreren, is een effectief ecosysteem nodig, waarin verschillende elementen (actoren en factoren) samenwerken om de condities te scheppen voor ondernemerschap.

De benadering maakt onderscheid tussen randvoorwaarden die niet op korte termijn te beïnvloeden zijn en iets gemakkelijker beïnvloedbare systeemelementen. Dit zijn als het ware de knoppen waaraan kan worden gedraaid om het ecosysteem te versterken.

We zijn benieuwd naar deze variabelen in Groningen. We brengen verschillende indicatoren in beeld. Daarvoor moeten we data op gemeenteniveau aggregeren naar regioniveau. Helaas is niet voor elke variabele gemeentelijke data voorhanden.

Berenschot

Wat we wel in beeld kunnen brengen, zijn:

- Systeemelementen: talent, nieuwe kennis en intermediaire diensten
- Randvoorwaarden: formele instituties, ondernemerschapscultuur, fysieke infrastructuur en vraag

In de bijlage hebben we een overzicht opgenomen met voor elk van deze variabelen een beschrijving en de bijbehorende indicatoren en databron.

We vullen deze data aan met data over de sectorstructuur. Door *sectoren* in kaart te brengen, ontstaan meer mogelijkheden om te differentiëren tussen regio's.

Economische actoren

In de regio werken naast overheden ook bedrijven en kennisinstellingen, individueel en samen (bijvoorbeeld in triple helix samenwerkingen), aan maatschappelijke opgaven, waaronder de groei van de bedrijvigheid. Een aantal van deze spelers zullen wij in fase 2 bevragen over het functioneren van het BRE Groningen.

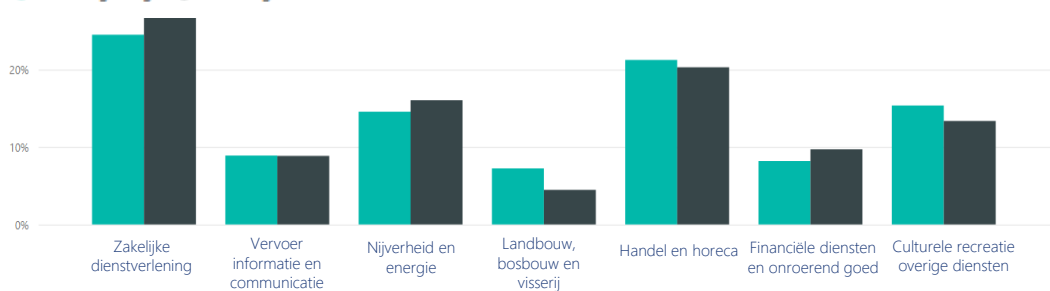
Sector structuur

Sector structuur (2020)

- Zakelijke dienstverlening
- Vervoer, informatie en communicatie
- Nijverheid en energie
- Landbouw, bosbouw en visserij
- Handel en horeca
- Financiële diensten en onroerend goed
- Cultuur, recreatie en overige diensten

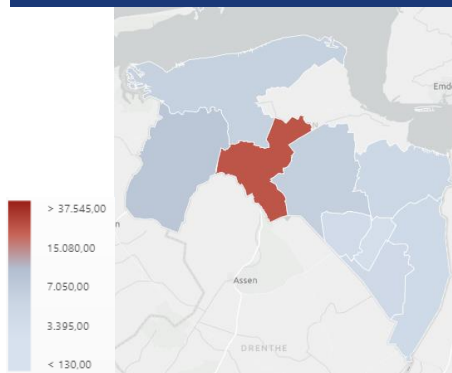
Percentage Regio (Teal) Percentage Nederland (Black)

De regio Groningen kent in vergelijking met het landelijk gemiddelde relatief veel bedrijven die zich richten op handel & horeca; landbouw, bosbouw & visserij en cultuur & recreatie en minder bedrijven die zich richten op de zakelijke dienstverlening; nijverheid & energie en financiële diensten & onroerend goed. Binnen de regio zien we dat de sectoren handel & horeca; zakelijke dienstverlening & financiële diensten & onroerend goed in de meeste gemeenten de grootsten zijn.

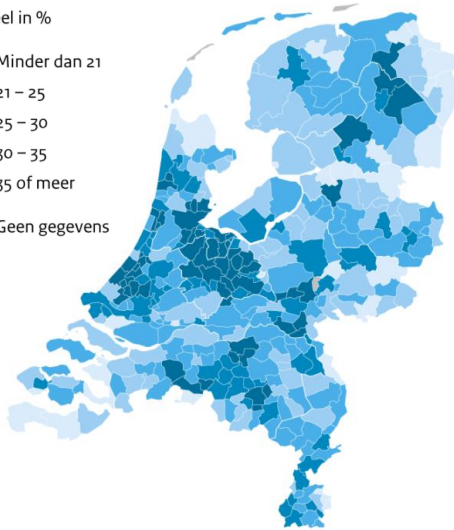
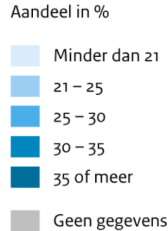
De meeste bedrijven vestigen zich in gemeente Groningen (20.460) en de gemeente is hiermee de absolute koploper binnen de regio. In alle andere Groningse gemeenten zijn aanzienlijk minder bedrijven gevestigd.

Spreading bedrijfsvestigingen (2020)

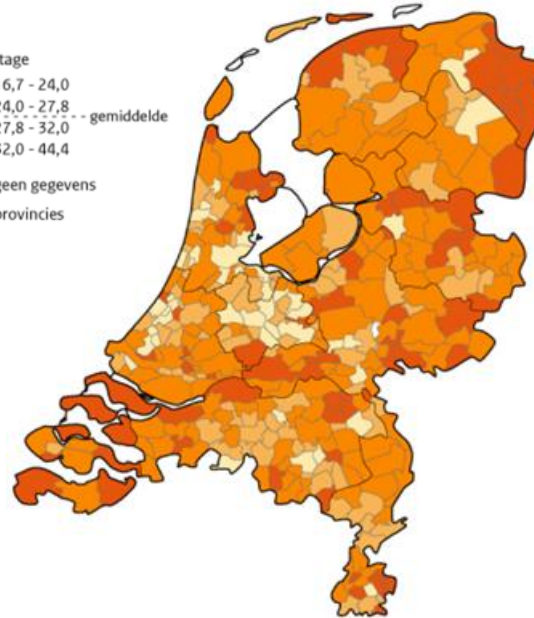
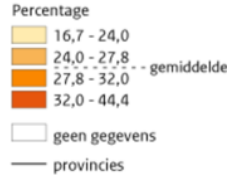
Ecosysteem voor ondernemerschap – systeemkenmerk *Talent*

Aandeel hoogopgeleiden (15-75 jaar) (2019)

Hoog: hbo of wo.

Aandeel laagopgeleiden (15-75 jaar) (2019)

Laag: basisonderwijs, het vmbo, de eerste 3 leerjaren van havo/vwo, mbo-1

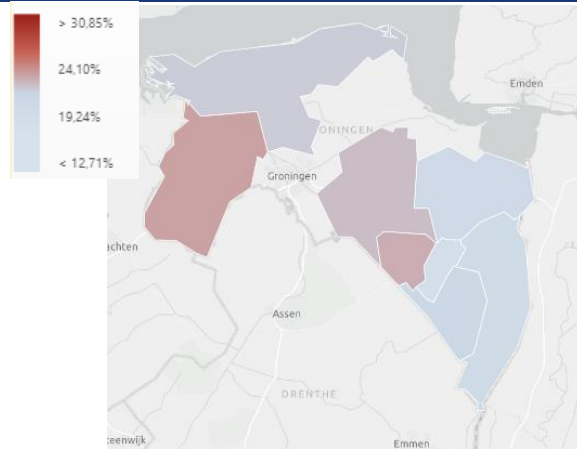
De gemeente Groningen heeft het grootste aandeel hoogopgeleiden van de regio. Gegeven het feit dat de Rijksuniversiteit Groningen hier is gevestigd, is dit niet verwonderlijk. Groningen wordt gevolgd door Het Hogeland en Westerkwartier.

Het percentage laagopgeleiden is in vrijwel alle Groningse gemeenten hoger dan landelijk gemiddeld, met uitzondering van de gemeenten Groningen.

Ecosysteem voor ondernemerschap – systeemkenmerken

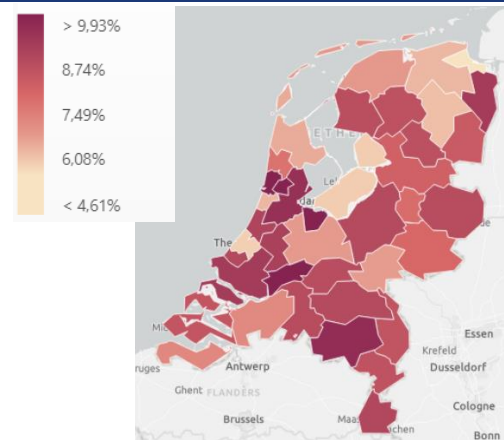
Intermediaire diensten en Nieuwe kennis

Intermediaire diensten (% bedrijven in zakelijke dienstverlening) (2021)

Het aandeel bedrijven in de zakelijke dienstverlening is in de regio Groningen (9.7%) relatief laag ten opzichte van het landelijke gemiddelde (12,3%). Gemeente Groningen scoort met 15,7% wel bovengemiddeld. Alle andere Groningse gemeenten scoren onder het landelijke gemiddelde.

Nieuwe kennis (% investeringen in research & development) (2018)

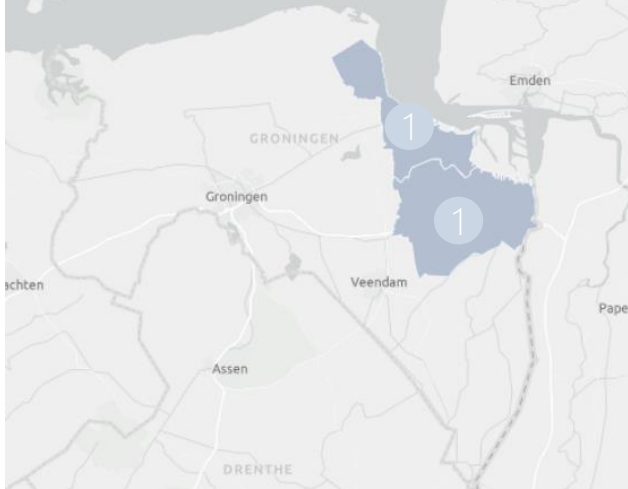

De investeringen in R&D in vergelijking met het landelijk gemiddelde (7,8%) verschillen per Groningse COROP-regio: Oost-Groningen investeert meer dan landelijk gemiddeld (9%), Delfzijl en omgeving (4,6%) en de rest van Groningen (5,5%) minder.

Ecosysteem voor ondernemerschap – randvoorwaarde

Formele Instituties

Gemeenten met integriteitsschendingen (2013-2019)

Een integriteitsaffaire betreft het overtreden van geldende morele waarden, normen en regels. Dit kunnen ook (per partij verschillende) interne regels zijn (zie begrippenlijst in bijlage).

Tussen 2013 en 2019 waren er 274 integriteitsschendingen in Nederland, waarvan 2 in de regio Groningen: 1 daarvan vond plaats in de gemeente Oldambt en 1 daarvan vond plaats in de gemeente Delfzijl.

Aantal opgestapte wethouders (2015-2020)

Tussen 2015 en 2020 zijn er in de (toenmalige) Groningse gemeenten in totaal 25 wethouders opgestapt. Dit is 3,7% van het aantal opgestapte wethouders in Nederland in de periode (684).

Het vroegtijdig beëindigen van een ambtstermijn kan verschillende motivaties hebben. We onderscheiden de motieven politiek (bijv. een coalitiebreuk of breuk in de fractie), integriteit en persoonlijk (bijv. gezondheid of een nieuwe baan).

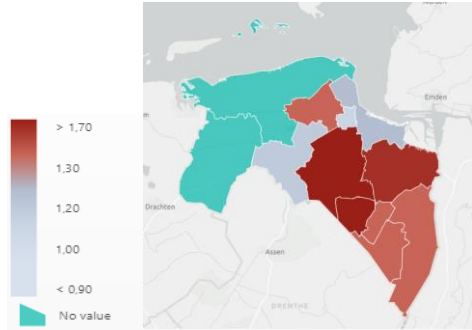
In 7 gevallen stapte een wethouder om persoonlijke redenen op; in 18 gevallen om een politieke reden.

In het jaar van de gemeenteraadsverkiezingen (2018) stapte geen enkele wethouder op. In 2019 was het politiek onrustig in Oldambt (4 wethouders stapten om politieke redenen op); in 2020 was dat het geval in Delfzijl (nu Eemsdelta: 3 wethouders), Stadskanaal (1 wethouder) en het Hogeland (1 wethouder).

Ecosysteem voor ondernemerschap - randvoorwaarde

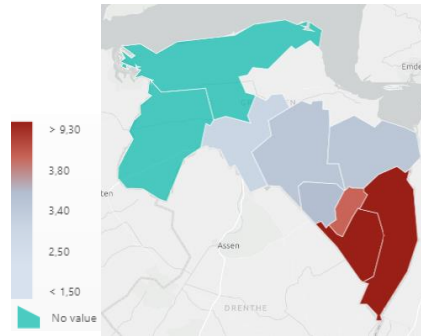
Fysieke Infrastructuur

Gem. afstand tot hoofdverkeersweg in km (2019)

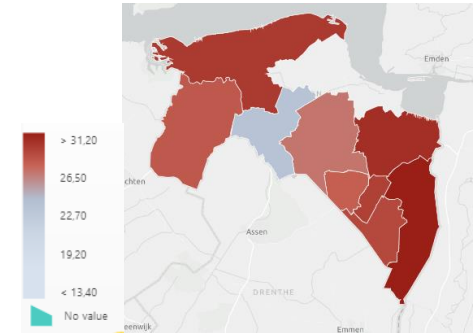
Data voor gemeenten Het Hogeland en Westerkwartier ontbreekt

Gem. afstand tot treinstation in km (2019)

Data voor gemeenten Het Hogeland en Westerkwartier ontbreekt

Gem. woon-werk afstand in km (2019)

Data voor gemeente Eemsdelta ontbreekt. De gemiddelde woon-werkafstand in de oude gemeenten was 31 km.

De gemiddelde afstand tot een hoofdverkeersweg en treinstation is in de regio Groningen lager dan het Nederlandse gemiddelde. De afstand tot een hoofdverkeersweg is in de regio Groningen gemiddeld 1 km, terwijl het Nederlandse gemiddelde 2 km is. De afstand tot een treinstation is in de regio Groningen gemiddeld 6 km, terwijl het Nederlandse gemiddelde 7 km is.

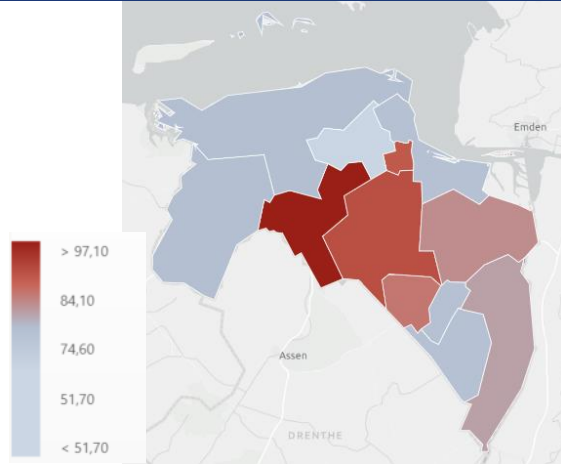
Dergelijke gemiddelden vertekenen wel. Zo zijn de Oost-Groningse gemeenten veel minder goed ontsloten via weg en spoor dan de overige gemeenten. Ook is de gemiddelde afstand tot een treinstation voor de inwoners in het noordoosten van de gemeente Eemsdelta relatief groot.

De gemiddelde woon-werk afstand is in de regio relatief groot: 29 km tegenover 23 km landelijk gemiddeld. Alleen de gemeente Groningen scoort met 22 km lager dan het landelijke gemiddelde.

Ecosysteem voor ondernemerschap – randvoorwaarden

Ondernemerschapscultuur en Vraag

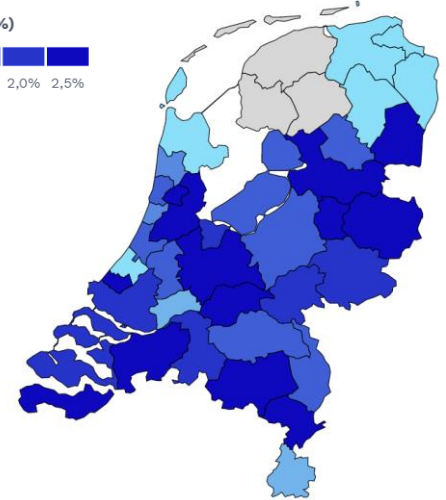
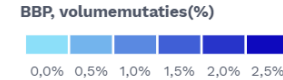
Aantal bedrijfsoprichtingen per 1000 vestigingen (2019)

Bedrijfsoprichtingen

In Groningen worden minder (79) bedrijven opgericht dan gemiddeld in Nederland (91). De meeste bedrijven worden opgericht in de gemeente Groningen (123). In alle andere Groningse gemeenten is het aantal opgerichte bedrijven lager dan het landelijke gemiddelde.

Ontwikkeling Bruto Regionaal Product (2018)

BRP

In Groningen was, in tegenstelling tot het Nederlands gemiddelde (+1,7%), een in 2018 flinke negatieve volumemutatie van het Bruto Regionaal Product (BRP) te zien (-3,7%). M.a.w.: de economie krimpt. Hierbij is de grootste afname van het BRP te zien in COROP-regio Delfzijl e.o. (-4,9%), gevolgd door COROP-regio Oost-Groningen (-3,9%) en COROP-regio Overig Groningen (-2,3%).

Hierbij dient wel te worden aangetekend dat de cijfers enigszins gedateerd zijn. We werken aan een update van de cijfers.

Economische actoren

Welke economische actoren zitten er in het online (website en Twitter) netwerk van gemeenten en waterschappen in de regio Groningen? *NB: dikgedrukt komen zowel in website- als in Twitternetwerk voor.*

Binnen Groningen

Brancheorganisaties/ platforms	Groningenuurtin.nl, Rietproef Lauwersmeer, Groninger Ondernemingsprijs, Projecten LTO Noord, Koploperproject, Bouwend Nederland (landelijk)
Publiek-private samenwerking	Groningen Bereikbaar, New Energy Coalition, Groningen Werkt Slim, Scholingsalliantie Noord, Aanpak Ring Zuid , Erfgoedloket Groningen, Beeldbank Groningen, Kansrijkberoep.nl, RWLP Oost Groningen, Gebiedsontwikkeling Zuidelijk Westerkwartier
Bedrijfsterreinen	<i>Geen</i>
Bedrijven	Interon BV, Wedeka Kringloop & Milieu, Kinderopvang Tamariki, JCC Software, Flic, Het Fonds Nieuwe Doen, RSR, Netmag BV, Monumentenwacht Groningen, Broekema Wegenbouw BV, Diepzeekonijn, Spuitdoppenkeuze.nl, NAM BV, MartiniPlaza, FrieslandCampina, Avebe
Kennisinstellingen	Rijksuniversiteit Groningen (RUG) Hanzehogeschool Groningen, Overlastadvies.nl (RUG), Rechtswinkel Groningen (RUG), Gronings Perspectief (RUG), CMO STAMM, Stichting Proefboerderijen Noordelijke Akkerbouw

Berenschot

A wide-angle photograph of a canal in Amsterdam, likely the Berenschot area. The canal is filled with numerous boats, including traditional Dutch houseboats and modern motorboats. The water is calm, reflecting the boats and the buildings lining the canal. In the background, there are several multi-story buildings with traditional Dutch architecture, including gabled roofs and brick facades. The sky is overcast, and the overall atmosphere is quiet and urban.

4 Het maatschappelijk ecosysteem

Inleiding: het maatschappelijke ecosysteem

Wat bedoelen we met het maatschappelijk ecosysteem?

Met het maatschappelijke ecosysteem bedoelen we ten eerste, het gebied dat vanuit het perspectief van inwoners doorgaat als 'de regio' en ten tweede de maatschappelijke actoren die zich inzetten voor het realiseren van maatschappelijke opgaven.

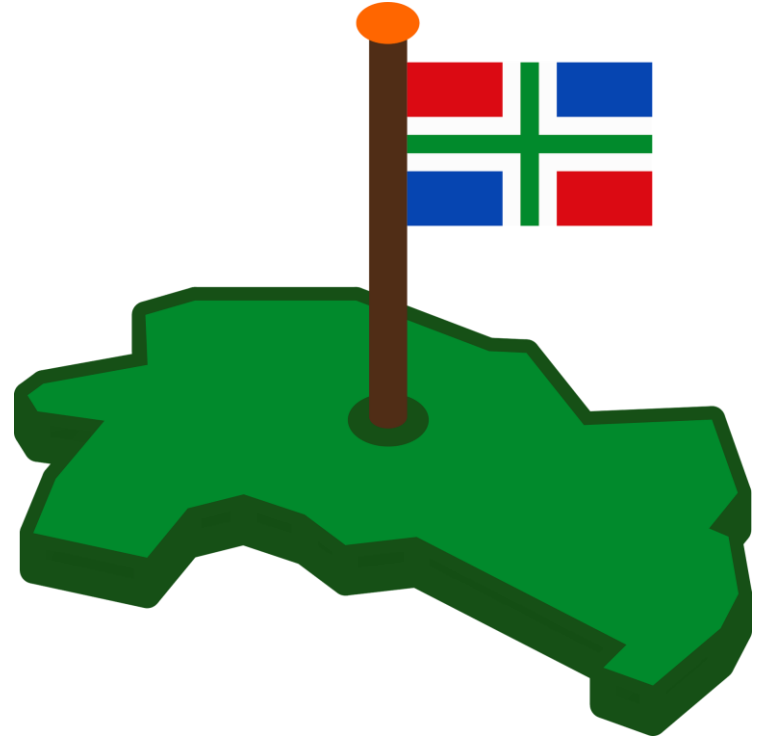
De regio vanuit inwonerperspectief

We hebben het gebied van het BRE gedefinieerd aan de hand van de dataset 'interbestuurlijke samenwerking 2020'. We definiëren de regio dus vanuit het perspectief van de overheid.

Het is de vraag in hoeverre deze bestuurlijke definitie van de regio samenvalt met de maatschappelijke definitie. Wat is 'de regio' vanuit het perspectief van inwoners? Waar wonen, werken en recreëren zij, waar maken ze gebruik van voorzieningen en waar hebben ze sociale contacten? Een analyse van het zogenaamde *daily urban of rural system* geeft inzicht in het maatschappelijke ecosysteem.

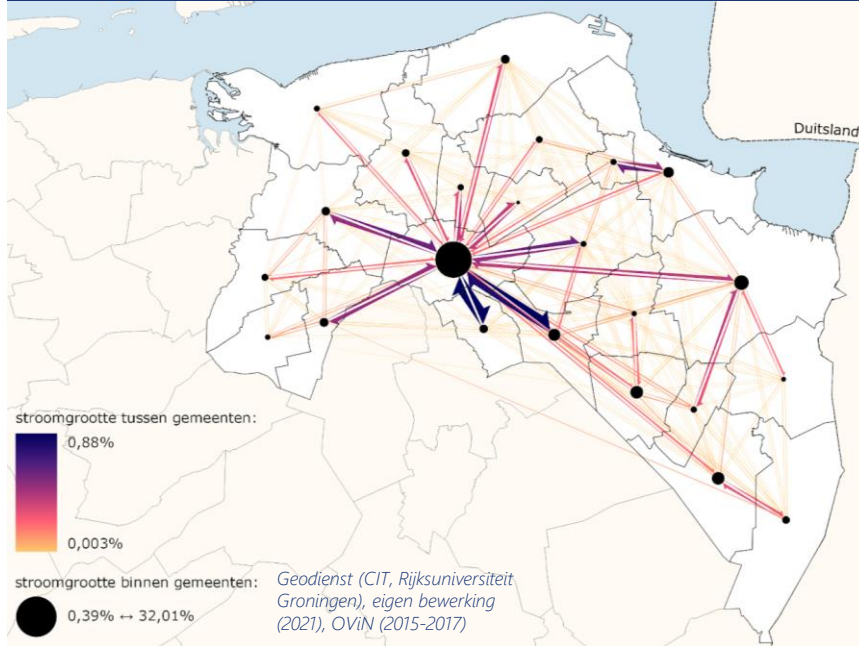
Maatschappelijke actoren

In de regio zetten inwoners en maatschappelijke actoren zich in tal van vormen (al dan niet formeel georganiseerd) in voor het realiseren van maatschappelijke opgaven. Een aantal van deze actoren zullen wij in fase 2 bevragen over het functioneren van het BRE Groningen.

Verplaatsingen van inwoners binnen Groningen

Mobiliteitsstromen tussen gemeenten als percentage van alle mobiliteit binnen de regio Groningen

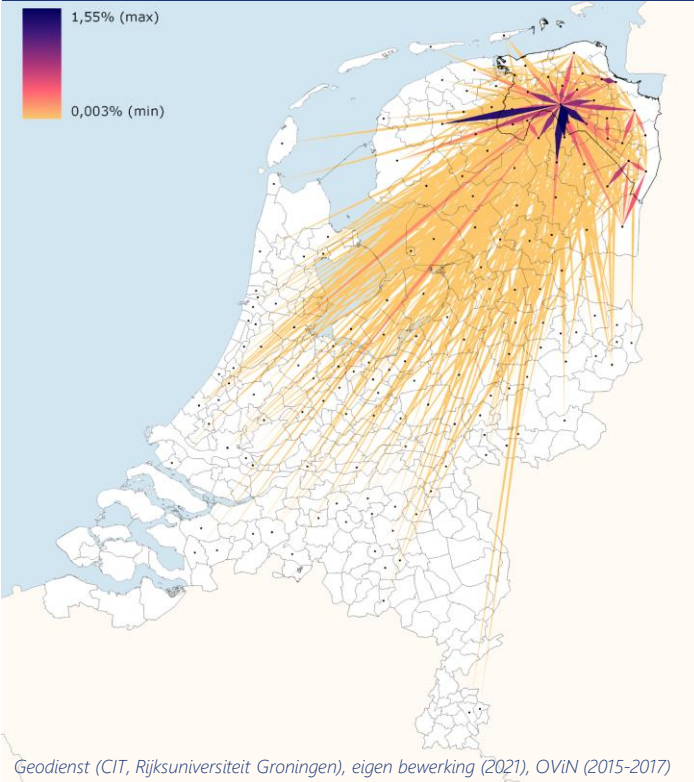
NB: de beschikbare data stamt uit 2015-2017. De regio Groningen telde toen nog 23 gemeenten. Bij een analyse op basis van nieuwere data zullen de stromen tussen voormalige gemeenten worden opgeteld. Hierdoor zal het aandeel vervoersbewegingen van en naar de nieuwe gemeenten stijgen (en worden de gekleurde strepen donkerder).

In de afbeelding links worden de verplaatsingen van inwoners binnen de regio Groningen weergegeven. De gekleurde strepen staan voor de grootte van de verkeersstroom tussen gemeenten (hoe donkerder hoe groter de stroom). De zwarte stip staat voor de stroomgrootte binnen de gemeente (des te groter des te groter is de stroom). Uit het overzicht komen de volgende trends naar voren:

- Van het totaal aantal verplaatsingen binnen de regio vindt **74% binnen een gemeente** en **27% tussen twee gemeenten** plaats. Inwoners van de regio bewegen zich dus overwegend binnen de grenzen van hun woongemeente. [NB: dit is op basis van data van de gemeentelijke indeling in 2017; zie onderschrift. Na de herindelingen zal het aandeel verplaatsingen binnen een gemeente hoger zijn geworden.]
- **Groningen** is een duidelijke hub binnen de regio: vanuit alle (voormalige) gemeenten zijn er vervoersstromen naar en van Groningen. De meeste verplaatsingen van en naar Groningen zijn er vanuit – in volgorde van stroomgrootte – **Haren** (nu onderdeel van gemeente Groningen), **Hoogezand-Sappemeer** (nu Midden-Groningen), **Zuidhorn** (nu Westerkwartier) en **Slochteren** (nu Midden-Groningen).

Verplaatsingen van inwoners buiten de regio

Interne en externe mobiliteitsstromen als percentage van alle mobiliteit van, naar of binnen de regio Groningen

In de afbeelding links staan alle verplaatsingen van inwoners binnen en buiten de regio. Hoe paarser de kleur, des te meer verplaatsing er plaatsvinden. Uit dit overzicht komt het volgende beeld naar voren:

- Maar liefst **88%** van alle bewegingen van en naar Groningen **blijft binnen deze regio**. Daarvan vindt het grootste deel van de verplaatsingen *binnen* een gemeente plaats (zie vorige pagina).
- Als we de intragemeentelijke verplaatsingen buiten beschouwing laten (en dus alleen kijken naar verplaatsingen tussen gemeenten), zien we dat **66%** binnen de regio blijft. Ter illustratie: in Friesland ligt dit percentage iets hoger (73%), in de regio Noordoost Brabant aanzienlijk lager (49%).
- De grootste stroom tussen een Groningse gemeente en een gemeente buiten de regio is tussen **Groningen en** (in volgorde van stroomgrootte) **Tynaarlo, Leeuwarden, Assen en Noordenveld**. Ook tussen **Stadskanaal en Borger-Odoorn** is een relatief grote vervoersstroom te zien.
 - NB: zoals gezegd nemen de verplaatsingen tussen gemeenten maar 27% van alle vervoersbewegingen in.

NB: de beschikbare data stamt uit 2015-2017. De regio Groningen telde toen nog 23 gemeenten. Bij een analyse op basis van nieuwere data zullen de stromen tussen voormalige gemeenten worden opgeteld. Hierdoor zal het aandeel vervoersbewegingen van en naar de nieuwe gemeenten stijgen (en worden de gekleurde strepen donkerder).

Maatschappelijke actoren

Welke regionale maatschappelijke actoren zitten er in het online (website en Twitter) netwerk van gemeenten, provincie en waterschappen in de regio Groningen? *NB: dikgedrukt komen zowel in website- als in Twitternetwerk voor*

	Binnen Groningen
Media	Westerwolde Actueel, NPO Start (landelijk)
Natuur & recreatie	Routebureau Groningen, Visit Groningen , Dierenambulance Groningen , De Gouden Poot, Landschapsbeheer Groningen , Nationaal Park Lauwersmeer, Waterleerpad, ANOG, Collectief Groningen West, NAJK, Collectief Midden-Groningen, Pronkjewailpad, WaterHeritage, GrAJK
Openbaar vervoer	<i>Geen</i>
Wonen	Bureau WoonTalent, Het Groninger Landschap , Jouwbespaarcoach.com, Acantus
NUITS	Waterbedrijf Groningen , Afvalbeheer Noord-Groningen, Eemshaven Vierverlaten, Deltaplan Agrarisch Waterbeheer
Duurzaamheid	Toukomst, Grunneger Power, Natuur en Milieufederatie Groningen, Monitor Klimaatbeleid Groningen, Zonnewal Oostwold, Koploper Oostwold, Groninger Gasberaad, Groninger Energiekoepel (GrEK)
Sociaal domein	MEE Groningen, Spoed voor Jeugd Groningen, Stichting Urgente Noden (SUN) Groningen en Drenthe, VSV Groningen, Jeugdbescherming Groningen, Stichting Peuterwerk, Afeer, SKSG Kinderopvang, Kids2b kinderopvang, Kinderen van de Voedselbank, Isis Kraamzorg, MJD, Dollard College, Cosis, Stichting Armslag, Harens Lyceum, Praedinius Gymnasium, Het Stadslyceum, Werkplein Ability
Verenigingen / maatschappelijke initiatieven	Kledingbanken Maxima, Vereniging Groninger Dorpen , De Vakantiebank, Nieuwborgen.net, Groninger Bodem Beweging,
Sport, kunst en cultuur	Het Forum Groningen, Kunstraad Groningen, CMK Groningen, Huis voor de Sport Groningen, Bevrijdingsfestival Groningen, Tocht om de Noord, Healthy Ageing Network Northern Netherlands, Sportvisserij Groningen Drenthe, Groninger Kerken

Berenschot

rijksuniversiteit
groningen
campus fryslân

5

Verbindingen tussen de ecosystemen

Inleiding: verbindingen tussen de ecosystemen

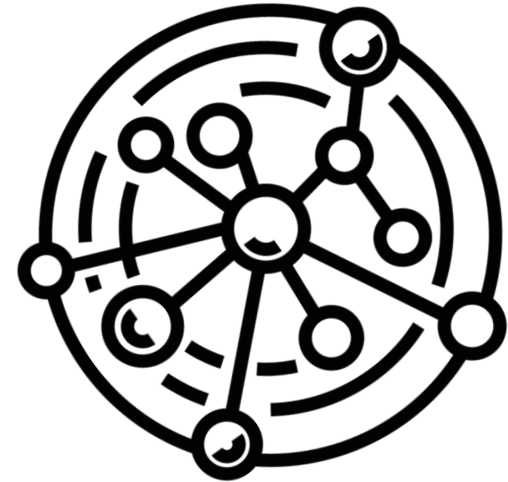
Hoe werken actoren uit het bestuurlijke, economische en maatschappelijke ecosysteem samen aan publieke waarde?

Publiekewaardecreatie is niet een exclusief domein van de overheid. In een regio werken de bestuurlijke, economische en maatschappelijke actoren individueel en samen aan de aanpak van maatschappelijke opgaven.

In het onderzoek gaan we op zoek naar het verbindend vermogen van de overheden in het BRE met de maatschappelijke en economische actoren in de regio. Als onderdeel van deze 'foto' brengen we de feitelijke verbindingen in kaart:

1. We belichten de samenwerkingsverbanden waaraan naast overheden ook andere partijen deelnemen.
2. We onderzoeken de online verbindingen tussen overheden en kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties, bedrijven en inwoners.

Dit laatste hebben we gedaan door middel van een analyse van de websites en Twitter accounts van de 16 gemeenten, de provincie en twee waterschappen. De websites zijn gescraped en middels een zogenaamde hyperlink analyse onderzocht op links naar andere websites. De websites waar de gemeenten en waterschappen naar verwijzen zijn gecodeerd naar type organisatie. Ook is er een scrape gedaan op de Twitter accounts van de 18 gemeenten en het waterschap uit het BRE. Hierbij is gekeken wie er door de gemeenten en waterschappen is getagd (d.w.z. vermeld in een bericht via een link).

Verbindingen tussen de ecosystems – Hyperlink analyse

Netwerk van gemeenten, provincie en waterschappen in Groningen

Leeswijzer

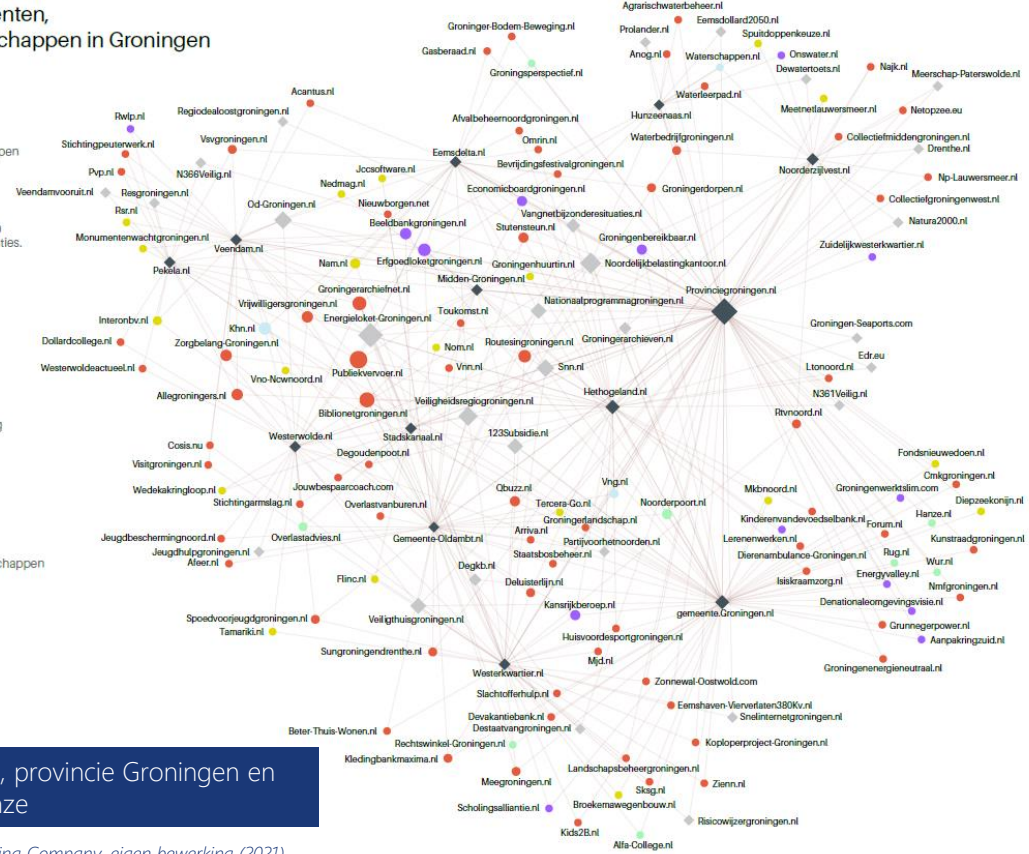
◆ ● Gemeenten/provincie/waterschappen en organisaties zijn online verbonden in een netwerk. Deze figuur visualiseert de verwijzingen op websites van gemeenten en waterschappen naar websites van andere organisaties.

Grootte = aantal inkomende verwijzingen

Type:

- Publiek-private samenwerking
- Kennisinstelling
- Maatschappelijk
- Bedrijfsleven
- Koepelorganisatie
- ◆ Overheid (overig)
- ◆ Gemeenten/provincie/waterschappen

In verband met de leesbaarheid is dit figuur tevens als apart document bijgevoegd.

Hyperlink netwerk van Groningse gemeenten, provincie Groningen en waterschappen Noorderzijlvest en Aa en Hunze

Verbindingen tussen de ecosystemen – Hyperlink analyse (II)

De kaart geeft het online netwerk van de Groningse gemeenten, de provincie Groningen en de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's weer. De grootte van de iconen is afhankelijk van het aantal gemeenten, waterschappen of de provincie waardoor deze organisatie is genoemd. Een groot icoon betekent dus dat veel gemeenten/waterschappen/provincie naar deze organisatie verwijzen; bij een klein icoon zijn dit er slechts enkelen.

- In totaal zijn er **158 actoren** aanwezig in het netwerk. De vorm van het netwerk is min of meer rond, waarbij een aantal zaken opvallen:
 - De Groningse gemeenten worden allemaal met een min of meer **even groot** icoon afgebeeld; dat wil zeggen dat ze allemaal min of meer even vaak worden genoemd.
 - In het netwerk zijn **twee centra** waarneembaar:
 - Links van het midden vormen **regionale samenwerkingsverbanden** (zoals het Nationaal programma Groningen, het Noordelijk Belastingkantoor het Energieloket en de Veiligheidsregio) een centrum.
 - **Veelgenoemde maatschappelijke partijen** in het centrum van het hyperlink netwerk zijn Biblionet Groningen, Publiek Vervoer Groningen Drenthe, het Groninger Archief en het Routebureau Groningen.
 - Rechts van het midden vormt de **provincie** een centrum, dichtbij gemeenten Het Hogeland, Midden-Groningen en Groningen dan bij Pekela/Veendam en Westerkwartier.

- Ook kunnen we in het netwerk drie duidelijke clusters onderscheiden:
 - (1) **Pekela en Veendam** vormen een cluster (*linksboven*). Dit betekent dat zij meer verbonden zijn met elkaar en hun eigen netwerk van partners en relatief minder verbonden zijn met de rest van het netwerk.
 - (2) **Westerkwartier** (*midden-onder*) heeft een relatief groot netwerk waar weinig door andere partijen naar wordt verwezen
 - (3) **De twee waterschappen** (*rechtsboven*).
- **De provincie en de gemeente Groningen** hebben een gezamenlijk netwerk van kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties, bedrijven en publiek-private samenwerkingsverbanden.
- Partijen uit het bedrijfsleven worden relatief minder vaak genoemd dan maatschappelijke organisaties: het zijn er minder en ze worden met kleinere iconen weergegeven.

Verbindingen tussen de ecosystemen – Twitter analyse

Twitter netwerk van Groningse gemeenten, provincie Groningen en waterschappen Noorderzijlvest en Aa en Hunze

Netwerk van gemeenten, provincie en waterschappen in Groningen

Leeswijzer

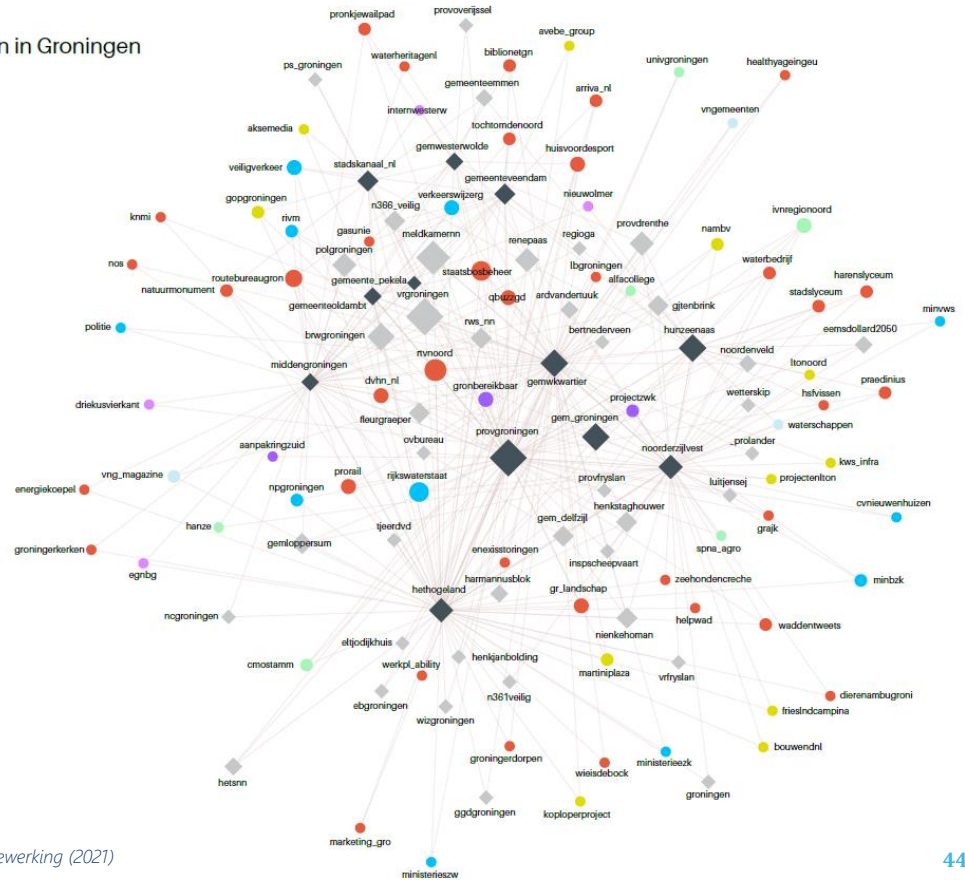
Gemeenten/waterschappen en organisaties zijn op sociale media (Twitter) verbonden in een netwerk. In deze figuur is het Twitternetwerk van de gemeenten en waterschappen in Groningen weergegeven. Twitter accounts zijn onderling verbonden wanneer zij door een gemeente of waterschappen zijn genoemd.

Grootte = aantal binnenkomende vermeldingen

Accounttype:

- Publiek-private samenwerking
- Kennisinstelling
- Maatschappelijk
- Bedrijfsleven
- Rijksoverheid
- Koepelorganisatie
- ◆ Overheid (overig)
- ◆ Gemeenten/provincie/Wetterskip

Verbindingen tussen de ecosystemen – Twitter analyse (II)

Anders dan het hyperlink-netwerk, ziet het Twitter-netwerk van de Groningse overheden specifiek op publieke communicatie (klantcontact, aankondigingen, e.d.). Het Twitter-netwerk zegt dus minder over de institutionele verbondenheid van partijen dan het hyperlink netwerk.

Uit de netwerkanalyse van Twitter-interacties komen de volgende hoofdlijnen voor Groningen naar voren:

- In totaal zijn er **126 actoren** aanwezig in het Twitternetwerk.
- Het valt op dat de overheden op Twitter anders zijn verbonden dan via hyperlinks:
 - Het Twitternetwerk heeft een ronde vorm, wat erop duidt dat de gemeenten, provincie en het waterschap **min of meer even sterk met elkaar zijn verbonden**.
 - **De provincie staat nadrukkelijk in het centrum van het netwerk**. Iets rechts daarvan is een cluster van de gemeenten Groningen en Westerkwartier en beide waterschappen zichtbaar. Linksboven is een tweede cluster te zien, bestaande uit de gemeenten Oldambt, Pekela, Stadskanaal, Westerwolde en Veendam.
 - Het Hogeland staat relatief apart: de gemeente wordt weliswaar relatief vaak genoemd door andere gemeenten (grootte node), maar heeft tevens een relatief groot uniek netwerk.
 - De **waterschappen** hebben ook een eigen, uniek netwerk.

- Bovendien is er hier wél verschil in het **aantal keren dat gemeenten worden genoemd**: Pekela het minst vaak, Groningen, Westerkwartier en Het Hogeland het vaakst.
- Er is op Twitter relatief **veel interactie** tussen **maatschappelijke organisaties** en gemeenten, en relatief **weinig interactie** tussen bedrijven en gemeenten. Bedrijven staan ook veel minder centraal in het netwerk dan veel maatschappelijke organisaties. Dit beeld zien we ook in het hyperlink netwerk.

Berenschot

rijksuniversiteit
groningen

campus fryslân

6

Publieke waarde

Inleiding: het perspectief van Publieke Waarde

Wat bedoelen we met publieke waarde?

In het BRE werken overheden met elkaar en met anderen (zoals kennisinstellingen, ondernemers en maatschappelijke organisaties) samen om maatschappelijke opgaven te realiseren. In toenemende mate maakt de Nederlandse overheid, zowel op het niveau van het Rijk als van provincies en gemeenten, gebruik van het publieke waarde perspectief om zicht te krijgen op de kwaliteit van het (lokaal) bestuur.

Publieke waarde gaat over het korte en lange termijneffecten van het handelen door (samenwerkende) overheidsorganisaties. Of die effecten **van waarde** zijn, bepaalt **het publiek**: individuele burgers die handelen vanuit hun eigen overtuiging over wat goed en rechtvaardig is en die in maatschappelijke processen collectief besluiten (middels volksvertegenwoordiging, maar ook door zich te verenigen in maatschappelijke organisaties of burgerinitiatieven) welke publieke waarde de overheid moet nastreven – en of ze dat goed doet.

Om de publieke waardecreatie tussen gebieden (landen, regio's) te vergelijken, is lange tijd primair gekeken naar **economische welvaart**. De groei van het BBP (of BRP) werd gezien als een belangrijke (de belangrijkste?) indicator voor gerealiseerde publieke waarde.

Het afgelopen decennium heeft zowel binnen de wetenschap als bij beleidsmakers een verschuiving plaatsgevonden: we vinden nu dat publieke waardecreatie gaat over het verbeteren van zowel onze economische welvaart als ons **welzijn** (het geheel van waarden). Maar het is lastig om deze waarden uniform te identificeren en te meten.

Op basis van internationaal wetenschappelijk onderzoek hebben zowel PBL/CBS als Rabobank/Universiteit Utrecht een monitor brede welvaart uitgebracht gericht op regio's. In deze monitor hebben economische welvaart en verschillende aspecten die van invloed zijn op ons welzijn (zoals gezondheid, milieu en veiligheid) een plek.

Hoe meten wij publieke waarde?

In het BRE-onderzoek brengen we de publieke waardecreatie in de regio op twee manieren in kaart:

1. We zetten de eigen ambities en doelstellingen van de regio op een rij. Dit doen we d.m.v. documentstudie. Wanneer mogelijk (bijv. omdat er een evaluatie is uitgevoerd), zetten we deze af tegen de behaalde resultaten. Als het goed is, reflecteren deze ambities en doelstellingen immers de wens van het publiek.
2. We kijken hoe de regio scoort op de verschillende onderdelen van de regionale brede welvaartmonitor van CBS. We zetten op een rij hoe de drie Groningse corop-regio's over de jaren heen scoren op de diverse indicatoren ten opzichte van andere regio's. Daarnaast kijken we hoe ze scoren op de regionale brede welvaart index van RaboResearch en de Universiteit Utrecht, in een vergelijking over tijd (2013 en 2019) en t.o.v. andere regio's. Op deze manier kunnen we de deelnemende regio's aan het onderzoek straks eerlijk met elkaar vergelijken.

"We want policies that reflect our values, but nobody says what those values are"
(Stiglitz, gequoteerd in Tomaney 2017)

Eigen ambities regio Groningen

Het verzamelen, bundelen en behartigen van gezamenlijke belangen van Groninger gemeenten (Vereniging Groninger Gemeenten)

Bevordering van de grensoverschrijdende, regionale economie en cultuur (Eems Dollard Regio)

Het monumentaal erfgoed van Groningen, in stad en provincie, door middel van gezonde exploitatie behouden (Groninger Monumentenfonds)

'Cultuur is voor iedereen toegankelijk, inspireert en brengt persoonlijke groei.' (Stichting IVAK)

Een mooie woon- en leefomgeving en meer brede welvaart voor alle Oost-Groningers (RWLP Oost-Groningen)

De inwoners van de provincie wonen, werken en recreëren veilig (Omgevingsdienst Groningen)

Een optimaal vervoersnetwerk dat betrouwbaar en betaalbaar is (GR Publiek Vervoer Groningen Drenthe)

Grip krijgen op risico's: zo zorgen dat iedereen in rust en ruimte kan leven en werken (VR Groningen)

Het op orde brengen en houden van financiën van inwoners en het vergroten van de financiële zelfredzaamheid (Volkskredietbank Noord-Oost Groningen)

Aandacht voor balans tussen recreatie, toerisme en natuur landschap (Meerschapp Paterswolde)

Noord-Nederland nóg mooier en sterker maken (SNN)

Bijdrage aan 49% CO₂-reductie in 2030 en 100% CO₂-reductie in 2050 (RES Groningen)

Economische groei i.c.m. verbetering natuur, milieu en leefomgeving en behoud gebiedskwaliteiten (Regio Groningen-Assen)

Veilige en schone leefomgeving (Omgevingsdienst Groningen)

CO₂, NO_x en fijnstof reductie (Green Deal Het Nieuwe Draaien)

Het eerste CO₂-neutrale industriecoluster van Nederland en wellicht Europa (Chempot Europe)

Veenkoloniën als innovatief landbouwgebied met kansen voor biobased economy (Agenda voor de Veenkoloniën)

Agrarische ondernemers ondersteunen en de samenwerking met de waterschappen (Deltaplan Agrarisch Waterbeheer)

Ontwikkeling van een meer duurzame landbouw in Oost-Groningen (Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen)

Afstand tot de arbeidsmarkt voor verschillende groepen verkleinen (WEDEKA Bedrijven)

Aardgasvrije wijken (Green Deal Aardgasvrije Wijken)

Zo duurzaam mogelijk afvalbeleid (Afvasturing Friesland)

Betere verbinding tussen onderwijs en bedrijven in de arbeidsmarktregio Groningen (Stichting Ondernemerstrefpunt)

Gezamenlijke inkoop van alle jeugdhulp, monitoring en advies (Zorg- & Veiligheidshuis Groningen)

Duurzaam voedingspatroon stimuleren (Green Deal Verduurzamen Voedselconsumptie)

Preventie, gezondheidsbevordering en gezondheidsbescherming; meer gezonde levensjaren (GGD Groningen)

Waardevolle natuur in stand houden en ruimte voor recreëren, ondernemen en beleven (Nationaal Park Lauwersmeer)

Kwalitatieve routegebonden recreatie (Routegebonden Groningen)

Een toekomstbestendig, natuurlijk en waardevol landschap (Prolander)

Ontwikkeling regionale brede welvaart: arbeid en vrije tijd

Arbeid en vrije tijd: schaalniveau provincie

Jaar	Bruto arbeidsparticipatie				Hoogopgeleide bevolking				Netto arbeidsparticipatie				Tevredenheid met reistijd van en naar het werk		Werkloosheid			
	2005	2010	2015	2019	2005	2010	2015	2019	2005	2010	2015	2019	2015	2019	2005	2010	2015	2019
Rank (uit 12)	11	9	11	11	4	3	6	6	11	11	12	12	1	4	12	11	12	12

Op het **schaalniveau van de provincie** scoort Groningen wisselend op de variabele 'arbeid en vrije tijd'. Het aantal hoogopgeleiden in de regio ligt rond het gemiddelde en inwoners zijn relatief tevreden over de reistijd van en naar het werk. Desalniettemin zien we op deze indicatoren een dalende trend ontstaan. Zowel op de indicatoren bruto en netto arbeidsparticipatie als op de indicator werkloosheid scoort Groningen laag.

Arbeid en Vrije tijd: schaalniveau corop

Jaar	Bruto arbeidsparticipatie				Hoogopgeleide bevolking				Netto arbeidsparticipatie				Tevredenheid met reistijd van en naar het werk		Werkloosheid			
	2005	2010	2015	2019	2005	2010	2015	2019	2005	2010	2015	2019	2015	2019	2005	2010	2015	2019
Oost-Groningen (rank / uit 40)	39	39	39	39	38	37	40	39	40	39	39	40	13	26	36	39	36	37
Delfzijl en omgeving (rank / uit 40)	38	37	38	37	39	38	39	40	38	38	38	38	19	24	38	35	36	33
Overig Groningen (rank / uit 40)	24	22	32	35	8	4	8	8	34	26	34	35	2	4	39	33	38	40

Kijken we op **COROP-niveau**, dan zien we behoorlijke verschillen tussen de regio Overig Groningen en de andere twee Groningse regio's. Oost-Groningen en Delfzijl en omgeving scoren op iedere indicator van de variabele 'arbeid en vrije tijd' beneden gemiddeld. Op de tevredenheid met de reistijd van en naar het werk na behoren Oost-Groningen en Delfzijl en omgeving tot de minst scorende regio's in Nederland.

Overig Groningen scoort hoog op de indicatoren 'hoogopgeleide bevolking' en 'tevredenheid met reistijd van en naar het werk'. De aanwezigheid van studenten- en centrumstad Groningen zorgt voor een positieve afwijking met de rest van de provincie. Desalniettemin scoort Overig Groningen laag op bruto en netto arbeidsparticipatie en kent de subregio de hoogste werkloosheid van Nederland.

Ontwikkeling regionale brede welvaart: welzijn

Welzijn: schaalniveau provincie

	Tevredenheid met het leven		Tevredenheid met vrije tijd	
	2015	2019	2015	2019
Jaar				
Rank (uit 12)	7	11	1	9

Welzijn: schaalniveau corop

	Tevredenheid met het leven		Tevredenheid met vrije tijd	
	2015	2019	2015	2019
Jaar				
Oost-Groningen (rank / uit 40)	6	38	1	34
Delfzijl en omgeving (rank / uit 40)	19	7	3	16
Overig Groningen (rank / uit 40)	34	33	20	27

Op het **schaalniveau van de provincie** staat Groningen 'in het rechterrijtje' op de variabele welzijn: het ervaren welzijn is tussen 2015 en 2019 afgenomen.

Als we op **COROP-niveau** kijken, dan zien we grote verschillen als het gaat om welzijn. In Delfzijl en omgeving is de tevredenheid met het leven relatief groot; tussen 2015-2019 is de score van deze regio bovendien relatief flink gestegen. Inwoners van Oost-Groningen en Overig Groningen zijn minder tevreden met het leven dan hun 'buren' in Delfzijl en omgeving.

Kijken we naar tevredenheid met vrije tijd, dan zien we een vergelijkbaar beeld. Delfzijl en omgeving scoort het hoogst op deze indicator, gevolgd door Overig Groningen en Oost-Groningen. Desalniettemin is de tevredenheid met vrije tijd in alle Groningse COROP-regio's afgenomen.

Verder valt op dat Oost-Groningen in 2015 een van de best scorende COROP-regio's was, terwijl deze regio in 2019 onderaan het lijstje staat.

Ontwikkeling regionale brede welvaart: materiele welvaart

Materiele welvaart: schaalniveau provincie

	Bruto binnenlands product				Mediaan besteedbaar inkomen		Mediaan vermogen van huishoudens		
	Jaar	2005	2010	2015	2019	2015	2018	2015	2018
Rank (uit 12)		3	3	3	5	12	12	11	12

Materiele welvaart: schaalniveau corop

	Bruto binnenlands product				Mediaan besteedbaar inkomen		Mediaan vermogen van huishoudens		
	Jaar	2005	2010	2015	2019	2015	2018	2015	2018
Oost-Groningen (rank / uit 40)		40	40	40	40	39	39	29	32
Delfzijl en omgeving (rank / uit 40)		16	33	22	24	37	38	31	35
Overig Groningen (rank / uit 40)		2	2	2	4	40	40	36	40

Groningen kent op **provinciaal niveau** een bovengemiddeld bruto binnenlands product. Als we dit op **COROP-niveau** bekijken, dan zien we dat deze score onevenredig over de regio's is verdeeld: Overig Groningen bevindt zich in de landelijke top, Delfzijl en omgeving in het middenveld en Oost-Groningen is de laagst scorende subregio.

Zowel op **provinciaal niveau** als op **COROP-niveau** is de score op mediaan besteedbaar inkomen en mediaan vermogen van huishoudens beneden gemiddeld. Op de indicator mediaan besteedbaar inkomen zijn de drie Groningse subregio's lijstduwer en ook op de indicator mediaan vermogen van huishoudens scoren de subregio's relatief laag.

Ontwikkeling brede welvaart: milieu

Milieu: schaalniveau provincie

	Afstand tot openbaar groen			Broeikasgas-emissies per inwoner		Kwaliteit van zwemwater binnenwateren					Natuur- en bosgebieden					Emissies van fijnstof naar lucht				Kwaliteit van zwemwater kustwateren						
	Jaar	2006	2010	2015	2015	2018	2000	2005	2010	2015	2019	2000	2006	2010	2015	2000	2006	2010	2015	2005	2010	2015	2018	2003	2010	2019
Rank	9	8	3	11	11	2	2	7	7	8	12	12	12	12	12	9	9	9	9	4	4	3	4	5	5	5
Uit	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	5	5	5

Milieu: schaalniveau corop

	Afstand tot openbaar groen			Broeikasgasemissies per inwoner		Kwaliteit van zwemwater binnenwateren					Natuur- en bosgebieden				Natuurgebied per inwoner			
Jaar	2006	2010	2015	2015	2018	2000	2005	2010	2015	2019	2000	2006	2010	2015	2000	2006	2010	2015
Oost-Groningen (rank / uit 40)	12	4	13	24	24	7	10	13	23	30	32	32	32	32	17	15	17	16
Delfzijl en omgeving (rank / uit 40)	33	23	28	38	38	1	1	10	1	26	39	38	37	39	31	29	28	29
Overig Groningen (rank / uit 40)	33	23	28	37	37	19	9	31	26	19	30	30	29	29	25	25	24	24

Voor een gebied dat bekend staat om de weidse ruimte, scoort Groningen relatief laag op de indicatoren voor milieu. Uitzonderingen zijn afstand tot openbaar groen en emissies van fijnstof naar lucht; daarop scoort de provincie goed. Op de andere indicatoren horen de Groningse regio's veelal bij de laagst scorende 50%. Van de COROP-regio's scoort Oost-Groningen over het algemeen het hoogste. Een reden voor de relatief lage score zou de definitie van het CBS voor openbaar groen kunnen zijn: wateren en landbouwgrond worden hier niet in meegenomen.

Ontwikkeling brede welvaart: samenleving

Samenleving: schaalniveau provincie

	Contact met familie, vrienden of buren		Vertrouwen in anderen		Vertrouwen in instituties		Vrijwilligerswerk		
	Jaar	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019
Rank (uit 12)		8	2	8	9	10	10	5	7

Samenleving: schaalniveau corop

	Contact met familie, vrienden of buren		Vertrouwen in anderen		Vertrouwen in instituties		Vrijwilligerswerk		
	Jaar	2015	2019	2015	2019	2015	2019	2015	2019
Oost-Groningen (rank/ uit 40)		26	3	40	40	40	40	28	35
Delfzijl en omgeving (rank / uit 40)		36	6	36	37	36	38	15	13
Overig Groningen rank / uit 40)		19	27	9	11	12	16	8	11

Inwoners van Groningen hebben relatief veel contact met familie, vrienden of buren. Binnen de regio is wel een tweedeling te zien: inwoners van Oost-Groningen en Delfzijl en omgeving hebben t.o.v. het landelijk gemiddelde veel contact met familie, vrienden of buren, terwijl dit in Overig Groningen minder het geval is. Groningen scoort rond het landelijk gemiddelde op de indicator vrijwilligerswerk.

Groningen scoort laag als het gaat om het vertrouwen van inwoners in anderen en instituties. Voor het lage vertrouwen in instituties is opvallend, aangezien het aantal integriteitsschendingen en opgestapte wethouders in de regio laag is. Het lage vertrouwen in de Rijksoverheid kan een verklarende factor zijn.

Ontwikkeling brede welvaart: wonen

Wonen: schaalniveau provincie

Jaar	Afstand tot basisschool				Afstand tot café e.d.			Afstand tot sportterrein			Tevredenheid met woning			Tevredenheid met woonomgeving		
	2006	2010	2015	2019	2010	2015	2019	2006	2010	2015	2006	2015	2018	2006	2015	2018
Rank	6	11	8	6	7	7	6	6	10	10	6	10	10	3	10	7
Uit	12	11	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12

Wonen: schaalniveau corop

Jaar	Afstand tot basisschool				Afstand tot café e.d.			Afstand tot sportterrein			Tevredenheid met woning			Tevredenheid met woonomgeving		
	2006	2010	2015	2019	2010	2015	2019	2006	2010	2015	2006	2015	2018	2006	2015	2018
Oost-Groningen (rank / uit 40)	34	34	36	36	24	28	32	19	22	17	26	15	19	19	24	13
Delfzijl en omgeving (rank / uit 40)	7	17	25	36	18	23	28	19	22	6	28	37	37	5	39	19
Overig Groningen (rank / uit 40)	19	17	25	24	18	23	19	19	35	32	19	34	30	13	35	30

Groningen scoort op **provinciaal niveau** gemiddeld op de afstand tot een basisschool of café. Inwoners van Oost-Groningen en Delfzijl en omgeving wonen relatief ver van een basisschool en café; inwoners van Overig Groningen daarentegen wonen relatief dichterbij een basisschool en café. Wat betreft de afstand tot een sportterrein scoort Groningen op **provinciale schaal** onder het gemiddelde; op **COROP-niveau** horen Oost-Groningen en Delfzijl en omgeving bij de 50% met de beste score.

Op **provinciaal niveau** scoort Groningen relatief laag op tevredenheid met de woning, maar gemiddeld op tevredenheid met de woonomgeving. Op **COROP-niveau** zien we echter verschillen. Inwoners van Oost-Groningen zijn iets boven gemiddeld tevreden met hun woning en woonomgeving. Inwoners van Delfzijl en omgeving zijn relatief ontevreden met hun woning, maar gemiddeld tevreden met de woonomgeving. Inwoners van de regio Overig Groningen waarderen hun woning en woonomgeving onder het landelijk gemiddelde.

Ontwikkeling brede welvaart: gezondheid

Gezondheid: schaalniveau provincie

	Ervaren gezondheid		Overgewicht		Personen met een of meer langdurige ziekten of aandoeningen	
	Jaar	2016	2016	2016	2016	2016
Rank (uit 12)		7	5		11	

Gezondheid: schaalniveau corop

	Ervaren gezondheid		Overgewicht		Personen met een of meer langdurige ziekten of aandoeningen	
	Jaar	2012	2016	2012	2016	2016
	Oost-Groningen (rank / uit 40)		37	36	40	40
Delfzijl en omgeving (rank / uit 40)		29	39	39	39	40
Overig Groningen (rank / uit 40)		12	11	3	6	17

Inwoners van Groningen scoren hun ervaren gezondheid gemiddeld t.o.v. inwoners van andere provincies én regio's: op **provinciale schaal** heeft Groningen een gemiddelde ranking, op het **schaalniveau van COROP-regio's** heeft Overig Groningen de hoogste ranking en horen Oost-Groningen en Delfzijl en omgeving bij de laagst scorende regio's.

Wanneer we kijken naar indicatoren voor fysieke gezondheid (overgewicht en personen met een of meer langdurende ziekten of aandoeningen), scoren de Groningse **COROP-regio's** het minst van alle regio's. Overig Groningen is hierop een uitzonder en haalt hiermee de **provinciale scores** omhoog.

Ontwikkeling brede welvaart: veiligheid

Veiligheid: schaalniveau provincie

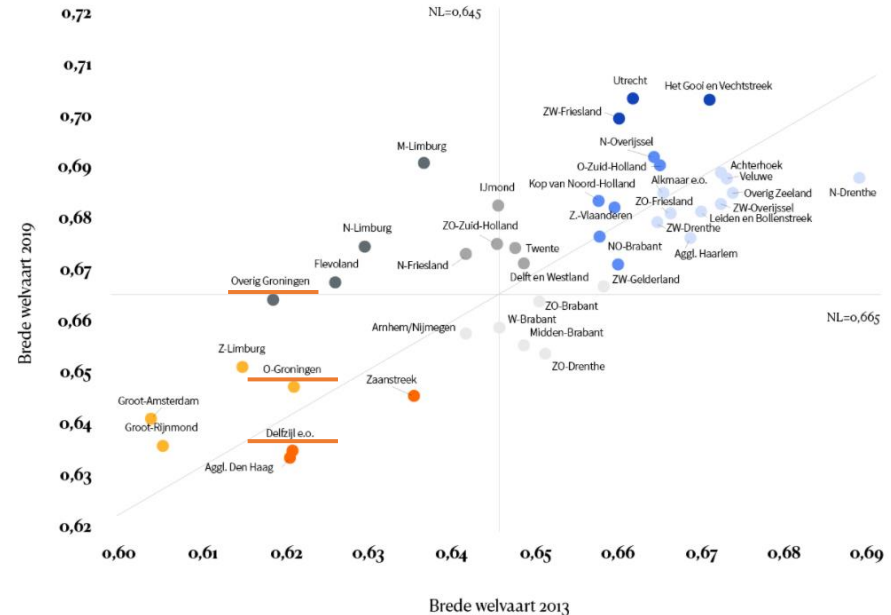
	Geregistreerde misdrijven			Aantal ondervonden delicten			Vaak onveilig voelen in de buurt			
	Jaar	2012	2015	2019	2012	2015	2019	2012	2015	2019
Rank		6	6	6	10	10	7	5	9	1
Uit		12	12	12	12	12	12	12	12	12

Geen data beschikbaar op het schaalniveau COROP.

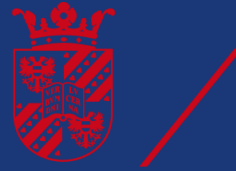
Op het schaalniveau van de provincie scoort Groningen gemiddeld of hoog op alle indicatoren van veiligheid: er zijn een gemiddeld aantal geregistreerde misdrijven en ondervonden delicten. Inwoners van Groningen voelen zich het minst vaak onveilig in de buurt. Op de laatste indicator heeft de provincie een sprong omhoog gemaakt: Groningen scoort het best van alle Nederlandse provincies.

Geografie van brede welvaart (Rabo Research)

- Het Coöperatief Convenant van RaboResearch (17 mei 2021) onderscheidt acht type regio's op basis van hun score op brede welvaart in 2013 en 2019. De scores zijn gemeten op Corop-niveau.
- De drie Corop-regio's binnen Groningen maken een redelijk vergelijkbare brede welvaartsontwikkeling door. De scores op brede welvaart in 2013 en 2019 zijn namelijk laag tot gemiddeld. Wel zijn er verschillen in groei.
 - "Overig Groningen" had een lage score op brede welvaart in 2013 en een gemiddelde score in 2019. Dit heeft geresulteerd in een bovengemiddelde groei.
 - Oost-Groningen had een lage score op brede welvaart in 2013 en 2019, maar heeft wel een lichte groei doorgemaakt.
 - Delfzijl e.o had een lage score op brede welvaart in 2013 en 2019 en heeft een beneden gemiddelde groei doorgemaakt.
- Voor het opstellen van het Coöperatief Convenant heeft RaboResearch regionale dialogen georganiseerd over 'de agenda van de regio'. In 14 regio's zijn er online dialogen gehouden, waaronder Groningen-Drenthe.
 - In de Groningen-Drenthe wordt over het algemeen minder gesproken over huisvesting en woontevredenheid als dé grote opgave. In landelijke gebieden, zoals Groningen-Drenthe, gaat het juist vaker over de balans tussen woningbouw en de natuur.
 - Milieukwaliteit is dan wel weer een thema dat sterk naar voren komt in Groningen-Drenthe. Dit gaat over de balans tussen economische groei en verstedelijking én de natuurwaarden van het gebied.
 - Tot slot wordt er in Groningen-Drenthe ook opvallend veel gesproken over Persoonlijke Ontwikkeling.

Bron: <https://www.hetcooperatiefconvenant.nl/convenant#brede-welvaart>

rijksuniversiteit
groningen

campus fryslân

Berenschot

www.berenschot.nl

[in](https://www.linkedin.com/company/berenschot) /berenschot

Indeling samenwerkingsverbanden in domeinen

Onder **Bedrijfsvoering** valt samenwerking op het gebied van:

- ambtelijke fusie
- archief
- ondersteunende processen

Onder **Belastingen** valt samenwerking op het gebied van:

- belastingen

Onder **Onderwijs, Cultuur & Sport** valt samenwerking op het gebied van:

- cultuur / cultureel erfgoed
- onderwijs / leerplicht
- sport

Onder **Energie & Duurzaamheid** valt samenwerking op het gebied van:

- duurzaamheid
- circulaire economie en afvalverwerking
- energie(transitie)
- water
- klimaat

Onder **Economie** valt samenwerking op het gebied van:

- Economie

Onder **Ruimte** valt samenwerking op het gebied van:

- fysiek domein
- recreatie
- vervoer en mobiliteit
- wonen
- VTH en bouw- en woningtoezicht

Onder **Sociaal domein** valt samenwerking op het gebied van:

- participatiewet
- jeugdwet
- wmo

Onder **Veiligheid & Volksgezondheid** valt samenwerking op het gebied van:

- veiligheid & volksgezondheid

Lijst bestudeerde documenten

- **Afvalverwerking Regio Centraal Groningen (ARCG)**
 - Jaarrapport 2019
 - Samenwerkingsvoorstel
- **Akkoord van Groningen**
 - Strategische agenda 2018-2022
- **Deltaplan Agrarisch Beheer**
- **Ecologie en Economie in balans**
 - Ecologie & Economie in balans in de Eemsdelta
- **Eems-Dollard-Regio**
 - Strategie No(o)rd 2020+
- **Gemeentelijk Computercentrum (GemCC)**
 - Onderzoeksrapport ontwikkeling en perspectief gemeentelijk computercentrum (GemCC)
- **Gemeenschappelijke Regeling Publiek Vervoer Groningen Drenthe**
 - Jaarstukken 2020
 - Meerjarenbegroting 2021-2024
- **Gemeenschappelijke Regeling WEDEKA Bedrijven**
 - Jaarstukken 2018
 - Jaarstukken 2019
- **GGD**
 - Ontwikkelperspectief 2017-2020
 - Jaarbericht 2019
 - Jaarbericht 2020
- **Groningen Centrumregeling Beschermd Wonen en Opvang**
 - Gezamenlijk Plan Groninger gemeenten Van Beschermd Wonen en Opvang naar wonen met begeleiding op maat: op weg naar 2020
- **Groninger Archieven**
 - Beleidsplan 2021-2024
 - Beleidsplan 2017-2021
 - Jaarverslag 2019
- **Havenschap Delfzijl Eemshaven (Groningen Seaports)**
 - Vestigingsbeleid Eemshaven/Delfzijl
 - Port Handbook
 - Port Environmental Review System 2021-2023
 - Havenvisie 2030
 - Jaarverslag 2019
- **Meerschop Paterswolde**
 - Jaarstukken 2019
 - Begroting 2021
 - Beleidsvisie 2012
- **Nationaal Park Lauwersmeer**
- **Noordelijk Belastingkantoor**
 - Jaarrekening en kadernota 2020
- **Omgevingsdienst Groningen**
 - Sturing- en financieringsmodel ODG
 - Begroting 2021 en 2022
- **OV Bureau Groningen Drenthe**
 - Jaarverslag en jaarrekening 2019
 - Begroting 2021
- **Publiek Vervoer Groningen Drenthe**
 - Meerjarenbegroting 2021-2024
- **Regio Groningen-Assen**
 - Begroting 2022
 - Jaarrekening 2020
- **Samenwerkingsverband afvalstoffenverwijdering Noord-Oost Groningen (SANOG)**
 - Jaarstukken 2019
- **Samenwerkingsverband afvalverwijdering Oost- en Zuidoost-Groningen (SOZOG)**
 - Begroting 2021
 - Jaarstukken 2018
 - Jaarstukken 2019
- **SNN**
 - Research- en innovatie strategie voor slimme specialisatie voor Noord-Nederland 2021-2027
- **Stichting IVAK**
 - Strategisch beleidsplan 2019-2022
 - Jaarverslag 2019
- **Veiligheidsregio**
 - Beleidsplan 2016-2019
 - Veiligheidsplan 2020-2024
 - Jaarverslag 2019
- **Vereniging Groninger Gemeenten**
 - Jaarverslag 2019
 - Jaarverslag 2020
- **Volkskredietbank voor Noord-Oost Groningen**
 - Toekomstplan 2021-2024
 - Beleidsplan 2016-2019
 - Begroting 2021
 - Jaarstukken 2019
- **Werkplein Fivelingo**
 - Jaarrekening 2019
- **Werkvoorzieningschap Novatec**
 - Jaarrekening 2019
 - Koerskrant
 - Begroting 2021
 - Beleidsbegroting 2018 en Meerjarenraming 2019-2021
 - Financieel kader 2018-2021
- **Werkvoorzieningsschap Afeer**
 - Inkoopbeleid
 - Jaarrekening 2018
 - Begroting 2021
- **Wunderline**
 - Bidbook Besluitvorming Wunderline

Begrippenlijst (I)

Bodemgebruik: het gebruik van de beschikbare ruimte.

Gemiddeld aantal adressen per km²: het aantal adressen binnen een cirkel met een straal van één kilometer rondom een adres, gedeeld door de oppervlakte van de cirkel.

Gemiddelde afstand tot voorzieningen: de gemiddelde afstand van inwoners van hun woonadres naar de dichtstbijzijnde voorzieningen.

Gemiddelde huizenprijzen / prognose ontwikkeling huizenprijzen: de (ontwikkeling van de) gemiddelde verkoopprijs die in een bepaalde periode is betaald voor bestaande koopwoningen die zijn aangekocht door een particulier.

Grijze druk: de mate waarin de werkenden (20-64) moeten voorzien in het onderhoud van de niet-werkenden ouder dan 64 jaar.

Groene druk: de mate waarin de werkenden (20-64) moeten voorzien in het onderhoud van de niet-werkenden jonger dan 20 jaar.

Integriteitsschending: overtreding van geldende morele waarden, normen en regels. Dit kunnen ook (per partij verschillende) interne regels zijn.

Berenschot

Het gaat hierbij expliciet om affaires en niet in alle gevallen om onomstotelijk vastgestelde schendingen. Wel moet de betrokken politicus zijn afgetreden en/of gesanctioneerd zijn, of de feiten moeten voldoende ernstig en geloofwaardig zijn en in de pers tot vraagtekens over iemands integriteit hebben geleid.

Opkomstpercentage Tweede Kamerverkiezingen (2017): het percentage stemgerechtigde personen dat bij de Tweede Kamerverkiezingen een stem heeft uitgebracht.

Percentage personen dat vrijwilligerswerk doet: het percentage personen van 19 jaar en ouder dat werk dat in georganiseerd verband (bijvoorbeeld sportvereniging, kerkbestuur, school) onbetaald uitvoert.

Prognose bevolkingsgroei: de prognose van de toekomstige omvang van de bevolking binnen een bepaald gebied. Het prognosemodel is gebaseerd op o.a. migratie-, geboorte- en sterftcijfers.

Samenstelling woonvoorraad: het eigendom van de woonvoorraad naar koop- en huurwoningen. Huurwoningen worden onderverdeeld naar corporatiewoningen en overige verhuur.

Begrippenlijst (II)

Stemgedrag gemeenteraadsverkiezingen: weergave van de grootste partij per gemeente bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2018.

Stemgedrag Tweede Kamerverkiezingen: weergave van de grootste partij per gemeente bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2021.

Indeling sectorstructuur (CBS)

Het CBS hanteert de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) om bedrijfseenheden in te delen naar hun hoofdactiviteit. De SBI kent vijf niveaus. Wij kijken naar het hoogste niveau, dat onderscheid maakt tussen:

- Landbouw, bosbouw en visserij
- Nijverheid en energie
 - Winning van delfstoffen
 - Industrie
 - Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stroom en gekoelde lucht
 - Winning en distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering
 - Bouwnijverheid
- Handel en horeca
 - Groot- en detailhandel
 - Logies-, maaltijd- en drankverstrekking
- Vervoer, informatie en communicatie
 - Vervoer en opslag
 - Informatie en communicatie
- Financiële diensten, onroerend goed
 - Financieel instellingen
 - Verhuur van en handel in onroerend goed
- Zakelijke dienstverlening
 - Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening
 - Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening
- Cultuur, recreatie en overige diensten
 - Cultuur, sport en recreatie
 - Overige dienstverlening
 - Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishoudens voor eigen gebruik
 - Extraterritoriale organisaties en lichamen

Entrepreneurial ecosystem: variabelen en indicatoren

Elementen	Beschrijving	Empirische indicator(en)	Bron
Randvoorwaarden			
Formele instituties	De kwaliteit en efficiëntie van governance	Integriteit Effectiviteit Verantwoording	Politieke Integriteitsindex Binnenlands Bestuur <i>Interviews en enquête</i>
Ondernemerscultuur	Waardering van ondernemerschap in de regio	Nieuwe bedrijven opgericht per 1.000 inwoners	CBS
Infrastructuur	Fysieke infrastructuur en positie van de regio	afstand tot hoofdweg, afstand tot treinstation	CBS
Vraag	Potentiële bestedingsruimte en vraag uit de markt	Bruto regionaal product per hoofd van de bevolking	CBS
Systeemkenmerken			
Talent	Het aandeel mensen met veel menselijk kapitaal door opleiding	% WO, HBO en MBO opgeleiden van beroepsbevolking	CBS
Intermediaire diensten	De toevoer en toegankelijkheid van diensten	% bedrijfsvestigingen in de zakelijke dienstverlening	CBS

* Bron: Cloosterman, Stam & Van der Starre (2018). De Kwaliteit van Ecosystemen voor Ondernemerschap in Nederlandse regio's

Begrippen Brede Welvaart (I)

Arbeid en vrije tijd

Bruto arbeidsparticipatie

Het aandeel van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking 15 t/m 74 jaar in de bevolking van dezelfde leeftijdsgroep (beroeps- en niet-beroepsbevolking).

Hoogopgeleide bevolking

Percentage van de bevolking van 15 t/m 74 jaar dat hoger onderwijs heeft afgerond (op het niveau van HBO of WO)

Netto arbeidsparticipatie

Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking 15 t/m 74 jaar in de bevolking van dezelfde leeftijdsgroep (beroeps- en niet-beroepsbevolking).

Werkloosheid

De werkloze beroepsbevolking als percentage van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking. Personen van 15 t/m 74 jaar zonder betaald werk, die recent naar werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn.

Tevredenheid met reistijd van en naar het werk

Deel van de mensen van 18 tot 75 jaar met een betaalde baan van minimaal 12 uur per week dat een score van 7 tot en met 10 geeft als antwoord op de vraag 'Kunt u op een schaal van 1 tot en met 10 aangeven in welke mate u tevreden bent met de reistijd van en naar uw werk. Een 1 staat voor volledig ontevreden en 10 voor volledig tevreden?'. Een score van 7 tot en met 10 wordt geclassificeerd als tevreden.

Welzijn

Tevredenheid met het leven

Deel van de mensen van 18 jaar of ouder dat een score van 7 tot en met 10 geeft als antwoord op de vraag 'Kunt u op een schaal van 1 tot en met 10 aangeven in welke mate u tevreden bent met het leven dat u nu leidt. Een 1 staat voor volledig ontevreden en 10 voor volledig tevreden?'. Een score van 7 tot en met 10 wordt geclassificeerd als tevreden.

Tevredenheid met vrije tijd

Deel van de mensen van 18 jaar of ouder dat een score van 7 tot en met 10 geeft als antwoord op de vraag 'Kunt u op een schaal van 1 tot en met 10 aangeven in welke mate u tevreden bent met de hoeveelheid vrije tijd die u heeft. Een 1 staat voor volledig ontevreden en 10 voor volledig tevreden?'. Een score van 7 tot en met 10 wordt geclassificeerd als tevreden.

Begrippen Brede Welvaart (II)

Materiele welvaart

Bruto binnenlands product

Bruto binnenlands product (bbp) in constante prijzen van 2015. Het bbp is een maat voor de omvang van de economie.

Mediaan besteedbaar inkomen

Het mediaan gestandaardiseerd besteedbaar inkomen per particulier huishouden, in euro. Bij de berekening wordt gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van huishoudens. De mediaan is het middelste getal wanneer alle inkomens van laag naar hoog worden gesorteerd.

Mediaan vermogen

Het mediaan vermogen per particulier huishouden, in euro. Het vermogen beschrijft het saldo van bezittingen en schulden. Bezittingen worden gevormd door bank- en spaartegoeden, effecten, de eigen woning, overig onroerend goed, ondernemingsvermogen, aanmerkelijk belang en de overige bezittingen. De schulden omvatten onder meer schulden ten behoeve van een eigen woning en consumptief krediet. De mediaan is het middelste getal wanneer alle getalen van laag naar hoog worden gesorteerd.

Milieu

Afstand tot openbaar groen

De gemiddelde afstand van alle inwoners in een gebied tot het dichtstbijzijnde openbaar groen, berekend over de weg. Openbaar groen is terrein in gebruik als park of plantsoen, voor dagrecreatie, natuur of als bos. Het terrein kan zowel privaat als publiek toegankelijk zijn. Het terrein heeft een omvang van minimaal één hectare.

Broeikasgasemissies per inwoner

Totale broeikasgasemissies (CO₂, CH₄, N₂O, HFK, PFK en SF₆) in CO₂-equivalenten per inwoner. Eén kg CO₂-equivalent staat gelijk aan het effect dat de uitstoot van 1 kg kooldioxide (CO₂) heeft. Data betreffen de uitstoot op Nederlands grondgebied, ongeacht of deze wordt veroorzaakt door Nederlandse ingezetenen. Dit betekent dat uitstoot door Nederlandse ingezetenen in het buitenland niet en uitstoot door niet-ingezetenen in Nederland wel is inbegrepen. Zie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-broeikasgassen/hoofdcategorieen/waar-worden-broeikasgassen-uitgestoten->

Kwaliteit van zwemwater binnenwateren

Gemiddelde zwemkwaliteit voor de gezondheid van de zwemmer van de locaties in meren en rivieren, volgens de normen van de vigerende EU-zwemwaterrichtlijn. Een score van 4 staat voor uitstekend, een 3 voor goed, een 2 voor voldoende en een 1 voor slecht.

Begrippen Brede Welvaart (III)

Natuurgebied per inwoner

Bos en open natuurlijk terrein in hectare per 1000 inwoners. Bos: terrein beplant met bomen bestemd voor houtproductie en/of natuurbeheer, inclusief onverharde en half verharde wegen. Natuurlijk terrein: terrein in droge en natte natuurlijke staat.

Natuur- en bosgebieden

Bos en open natuurlijk terrein als percentage van de totale oppervlakte land. Bos: terrein beplant met bomen bestemd voor houtproductie en/of natuurbeheer, inclusief onverharde en half verharde wegen. Natuurlijk terrein: terrein in droge en natte natuurlijke staat.

Samenleving

Contact met familie, vrienden of buren

Percentage mensen van 15 jaar en ouder dat gemiddeld minstens een maal per week contact heeft met familie, vrienden of buren. Het gaat hierbij om alle vormen van contact.

Vertrouwen in anderen

Aandeel personen van 15 jaar en ouder dat het eens is met stelling dat de meeste mensen over het algemeen te vertrouwen zijn. Ook wel gegeneraliseerd vertrouwen genoemd.

Berenschot

Vertrouwen in instituties

Percentage mensen van 15 jaar en ouder dat vertrouwen heeft in drie instituties (Tweede kamer, politie, en rechters). De indicator betreft het gemiddelde van de drie scores.

Vrijwilligerswerk

Percentage van de bevolking van 15 jaar en ouder dat in de afgelopen 12 maanden vrijwilligerswerk heeft verricht voor organisaties of verenigingen. Het kan daarbij gaan om bestuurlijk werk of andere activiteiten.

Wonen

Afstand tot basisschool

De gemiddelde afstand van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde basisschool, berekend over de weg. Het basisonderwijs omvat alleen de basisscholen zoals bekend bij de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Het speciaal basisonderwijs en de speciale scholen zijn niet meegenomen.

Afstand tot café e.d.

De gemiddelde afstand van alle inwoners in een gebied tot het dichtstbijzijnde café, koffiehuis, coffeeshop, discotheek, seks/nachtclub en partycentrum, berekend over de weg.

Begrippen Brede Welvaart (IV)

Afstand tot sportterrein

De gemiddelde afstand, berekend over de weg, van alle inwoners in een gebied tot een terrein in gebruik voor sportactiviteiten, zoals sportveld, sporthal, zwembad, kunstijsbaan, motorcrossbaan en bos in het sportterrein, inclusief bijbehorende parkeerplaatsen en tribunes. Het terrein heeft een omvang van minimaal 0,5 hectare.

Tevredenheid met woning

Het percentage particuliere huishoudens dat zeer tevreden of tevreden is met de huidige woning. Particulier huishouden: één of meer personen die samen een woonruimte bewonen en zichzelf, dus niet-bedrijfsmatig, voorzien in de dagelijkse levensbehoeften. De woonruimte wordt niet gedeeld met andere huishoudens. Cijfers per gemeente zijn alleen beschikbaar voor gemeenten met meer dan 100.000 inwoners (in 2018).

Tevredenheid met woonomgeving

Het percentage particuliere huishoudens dat zeer tevreden of tevreden is met de huidige woonomgeving. De woonomgeving is de omgeving en de buurt waarin een huishouden woont. Particulier huishouden: één of meer personen die samen een woonruimte bewonen en zichzelf, dus niet-bedrijfsmatig, voorzien in de dagelijkse levensbehoeften. De woonruimte wordt niet gedeeld met andere huishoudens. Cijfers per gemeente zijn alleen beschikbaar voor gemeenten met meer dan 100.000 inwoners (in 2018).

Berenschot

Gezondheid

Overgewicht

Percentage personen van 19 jaar en ouder met een BMI van 25,0 kg/m² en hoger. Cijfers over lichaamsgewicht zijn gebaseerd op zelf gerapporteerde waarden. De Body Mass Index (BMI) is een maat voor overgewicht, berekend als het quotiënt van het gewicht in kilogram en het kwadraat van de lengte in meters (kg/m²).

Ervaren gezondheid

Percentage personen van 19 jaar en ouder met antwoordcategorie 'goed' of 'zeer goed' naar de vraag algemene gezondheidstoestand.

Personen met één of meer langdurige ziekten of aandoeningen

Percentage personen van 19 jaar en ouder met één of meer langdurige ziekten of aandoeningen. Langdurig is (naar verwachting) 6 maanden of langer.

Begrippen Brede Welvaart (V)

Veiligheid

Aantal ondervonden delicten

Aantal ondervonden delicten, exclusief ondervonden cybercrime delicten, voor personen van 15 jaar en ouder. Cijfers per gemeente zijn alleen beschikbaar voor gemeenten met meer dan 70.000 inwoners.

Geregistreerde misdrijven

Geregistreerde criminaliteit per 1 000 inwoners. Betreft misdrijven door de politie vastgelegd in een proces-verbaal van aangifte of in een ambtshalve opgemaakt proces-verbaal.

Vaak onveilig voelen in de buurt

% van de bevolking van 15 jaar en ouder dat zich vaak onveilig voelt in de eigen buurt. Cijfers per gemeente zijn alleen beschikbaar voor gemeenten met meer dan 70.000 inwoners.